

PRIRUČNIK ZA NASTAVNIKE

Lekcije o kulturnom nasleđu i raznolikosti

JP - EU/CoE Support to the
Promotion of Cultural Diversity (PCDK) Project

Funded
by the European Union

Implemented
by the Council of Europe

PRIRUČNIK ZA NASTAVNIKE

Lekcije o kulturnom nasleđu i raznolikosti

SEPTEMBAR, 2012

JP - EU/CoE Support to the
Promotion of Cultural Diversity (PCDK)

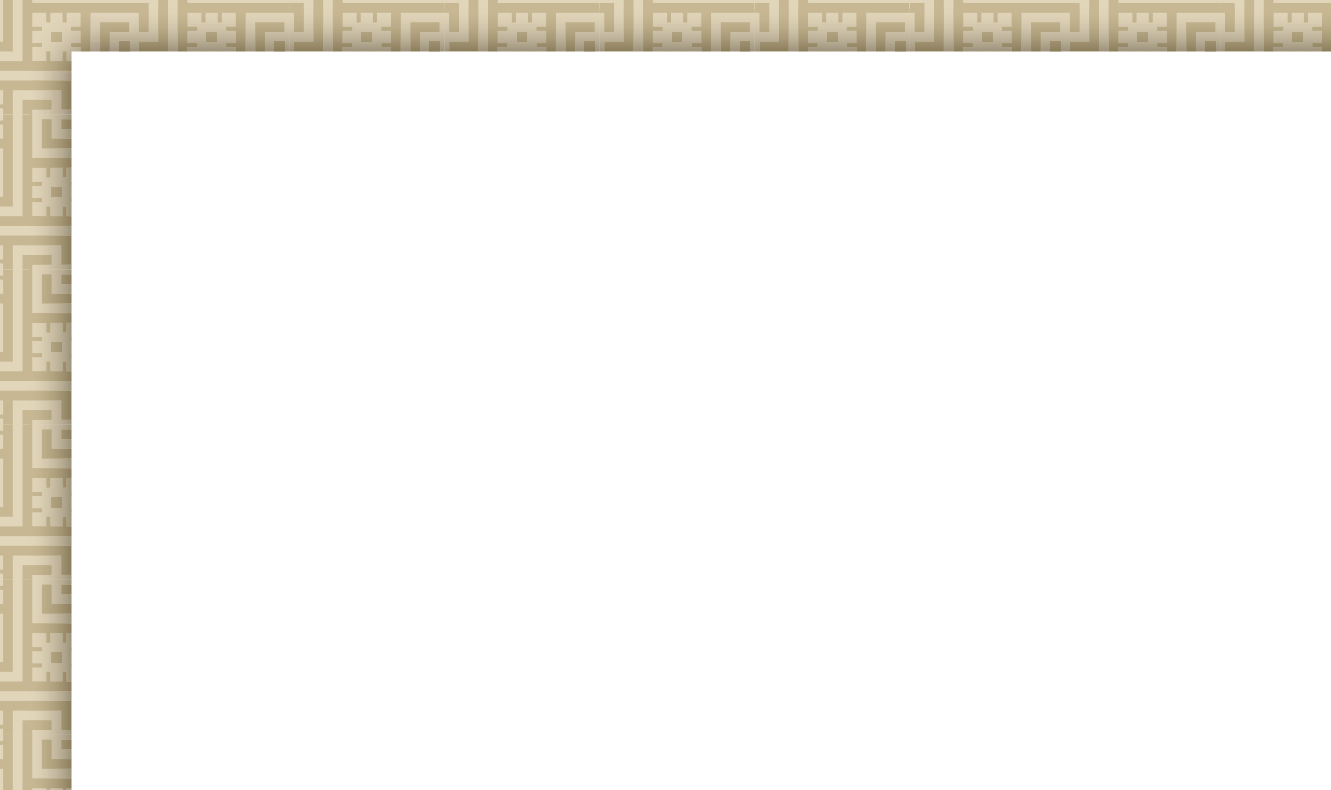
Ovaj dokument je urađen u okviru zajedničkog projekta "EU/SE Podrška promociji kulturne raznolikosti na Kosovu". Sadržaj ne predstavlja nužno zvaničan stav Evropske unije i/ili Saveta Evrope.

Sadržaj

Zahvalnica	07
Predgovor	09
Uvod	13
Par reči za nastavnike	15

Lekcija	Razredi	Naslov
Nasleđe i raznolikost St. 16-19	3.-6. razred	Šta je to kulturno nasleđe?
	6.-9. razred	Karakteristike kulturnog nasleđa
Opipljivo kulturno nasleđe St. 20-21	3.-6. razred	Put otkrića
Prirodno nasleđe St. 22-25	3.-6. razred	Sedam prirodnih čuda na Kosovu
	6.-9. razred	Sedam prirodnih čuda na Kosovu
Neopipljivo nasleđe St. 26-29	3.-6. razred	Kulturna slagalica
	6.-9. razred	Kulturna antropološka slagalica
Zaštita i očuvanje kulturnog nasleđa St. 30-33	3. razred	Kovčeg naš e zajednice
	6.-9. razred	Artifakti
Raznolikost: Naš identitet St. 34-37	3.-6. razred	Ko sam ja?
	6.-9. razred	Okvir naš e ličnosti
Raznolikost: Različite predstave St. 38-41	3.-6. razred	Da li vidim celu sliku?
	6.-9. razred	Jedan okvir ne odgovara svim slikama
Raznolikost: poštovanje i prihvatanje razlika St. 42-49	3.-6. razred	Za jednica i prihvatanje
	6.-9. razred	Svi mi pripadamo
Korišćena terminologija St. 50-51		
Apendiksi St. 52-53		

Zahvalnica

Osoblje projekta PKRK srdačno se zahvaljuje pojedincima za njihovu privrženost, učešće i značajnu ulogu u sastavljanju lekcija obrazovnog predmeta o kulturnom nasleđu i raznolikosti.

Osoblje projekta PKRK se posebno zahvaljuje nastavnicima i učenicima 14 osnovnih škola, za njihov konstruktivan i profesionalan pristup projektu i za njihov vredan doprinos u sastavljanju kursa za osnovne škole o kulturnom nasleđu i raznolikosti.

Osoblje projekta PKRK je takođe zahvalno njihovim ekspertima, gđi. Dženi Oting i g. Vetonu Suljhasi, za njihova dragocena uputstva, brižljivo vođenje i nadgledanje tokom celog procesa; za njihove vredne sugestije i, na kraju, za sastavljanje lekcija predmeta o kulturnom nasleđu i raznolikosti.

Zahvaljujemo se gđi. Besnike Raci iz Ministarstva kulture, omladine i sporta i g. Arberu Saljihu iz Ministarstva obrazovanja, za njihov značajan doprinos i podršku u sastavljanju lekcija predmeta.

Veliko priznanje i zahvalnost roditeljima dece iz 14 škola, koji su učestvovali u aktivnostima PKRK i koji su ponašajući se pozitivno, bili na kormilu procesa.

Zahvaljujemo takođe i asistentu obrazovne komponente, Arifu Muharemiju, za koordinaciju celog ovog procesa i Juliju Trichkovsku za tehničku podršku na kulturno nasleđe.

I na kraju hteli bismo da se zahvalimo svim pojedincima koji si dali podršku, delili sa nama svoje znanje, davali svoje komentare, uputstva i gledišta i koji su doprineli uspešnom završetku projekta.

Lista osnovnih škola učesnica:

1. Bedri Đinaj, Mitrovica
2. Andon Zako Čajupi, Vučitrn
3. Fazli Grajevci, Obilić
4. Hisni Zajmi, Istok
5. Ismet Raci, Klina
6. Asdreni, Peć
7. Edmond Hodža, Junik
8. Isa Boljetini, Dečane
9. Zekeria Redža, Đakovica
10. Abdulj Frašri, Prizren
11. Đon Sereči, Klokot
12. Idriz Seferi, Kamenica
13. Abaz Ajeti, Gnjilane
14. Seljman Riza, Kosovo Polje

Predgovor

Često se kaže da deca uče najbrže. Njihovi radoznali umovi istražuju i ispituju svet oko njih, oni su fleksibilni i žele da budu uključeni. Kako rastu deca usvajaju veštine, znanja i ideje koje su apsorbovala u ranijem uzrastu. Ona prenose to drugoj deci sa kojom se susreću, a kasnije i svojoj deci. Investiranje u rano obrazovanje je stoga jedno od najmoćnijih sredstava za sprovođenje pozitivnih promena u budućnosti.

Zajednički projekat Evropske unije i Saveta Evrope pod nazivom "Podrška promociji kulturne raznolikosti na Kosovu* (PKRK)" uložio je vreme, veštine i resurse u pružanje podrške obrazovanju dece na Kosovu u vezi sa temama o značaju kulturnog nasleđa i raznolikosti. Mi smo uveli pristup koji je zasnovan na učestvovanju i direktnim angažovanjem učenika, roditelja i nastavnika. To je dovelo do objavljivanja ovog "Priručnika za nastavnike," koji predstavlja jedan funkcionalni niz predavanja u kojima se obrađuju teme nasleđa i raznolikosti i njihovog značaja u svakodnevnom životu i u učionici. Davanje uloge zajednicama u tom procesu je važno sredstvo za saopštavanje ideja i tema na što je moguće širem planu. Proces prenošenja znanja nastavnicima putem praktičnog, 'živog učenja', a koje će oni zatim preneti na sličan način svojim učenicima, predstavlja jedan veoma inovativni pristup razvoju obrazovanja u regionu.

Nadamo se da će ovi nastavni materijali dovesti do porasta svesti u vrednovanju kulturnog nasleđa Kosova. Ista nastavna metodologija mogla bi da se koristi i za brojne druge predmete, gde bi aktivno angažovanje studenata u procesu istraživanja, obrazlaganja i ispitivanja ideja moglo da poboljša veštine kritičkog razmišljanja i ličnog razvoja. Jedan od najvećih izazova sa kojim se Kosovo suočava u zaštiti nasleđa, u svim njegovim oblicima, jeste trenutna niska svest o tome šta u stvari čini kulturno nasleđe i kako ono mora da bude zaštićeno. Kako zajednice mogu da se odupru pretnjama kulturnom nasleđu koje su izazvane naglim promenama društvenih,

kulturnih i demografskih trendova i sve intenzivnijom urbanizacijom koja često ne uzima u obzir krhku – ponekad jedva приметnu – vrednost nasleđa? Ukazivanje zajednicama na Kosovu na prisustvo njegovog bogatog i raznovrsnog nasleđa i skretanje njihove pažnje na način na koji mogu da ga podrže, predstavlja jedan stalni i trajni proces.

"Priručnik za nastavnike" sada se može koristiti i u radu sa decom u osnovnim školama. Ukupno je bilo angažovano 14 pilot škola i učenika i oni su sa velikom energijom i entuzijazmom već prihvatili našu metodologiju i rezultate. Gradivo u priručniku obrađuje nasleđe kao sastavni deo osećanja identiteta zajednice i njenog mesta u svetu i pomaže u prenošenju vrednosti onoga što možda još uvek nije priznato kao izuzetno važno za društvo.

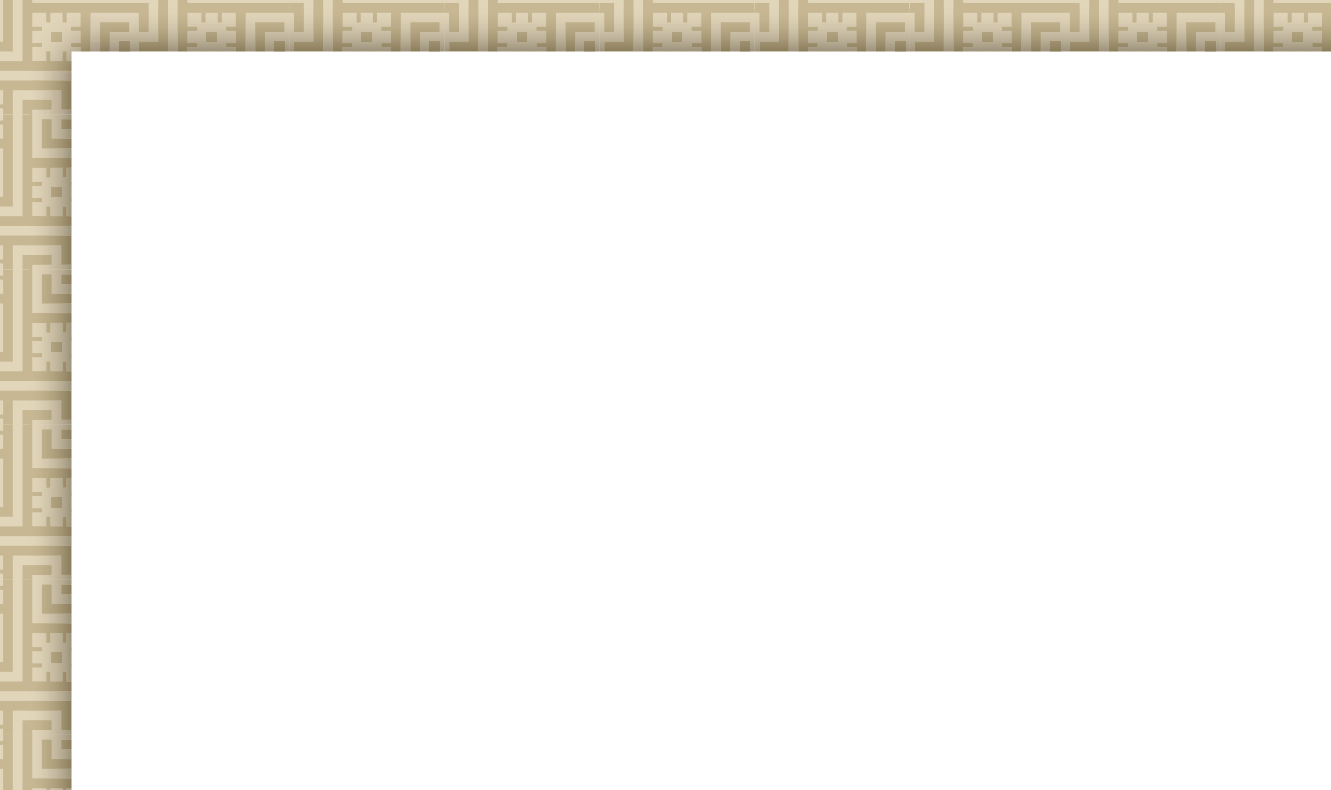
Savet Evrope je već duže vreme posvećen ideji da je obrazovanje osnovno sredstvo koje pomaže u obezbeđivanju pozitivnog društvenog, kulturnog i ekonomskog razvoja i nastaviće da pruža podršku projektu PKRK u vidu praćenja i sprovođenja ovog važnog, inovativnog projekta u vezi sa nasleđem i raznolikošću.

Pozivam nastavnike da pažljivo pogledaju ove materijale i da ih koriste i prilagođavaju, da budu kreativni i snalažljivi i da daju puni doprinos izgradnji kohezivnog razumevanja među svim pripadnicima društva

Robert Palmer

Direktor za demokratsko upravljanje,
kulturu i raznolikost
Savet Evrope

* Ovaj naziv ne prejudicira stavove o statusu i u skladu je sa Rezolucijom SBUN 1244 i mišljenjem MSP-a o proglašenju nezavisnosti Kosova.

Predgovor

Kulturno nasleđe je širom Evrope priznato kao sredstvo kulturnog identiteta. Zaštita našeg zajedničkog nasleđa i promovisanje kulturne raznolikosti su takođe veoma važni instrumenti za zbližavanje različitih zajednica i jačanje dijaloga između različitih kultura.

Koliko ljudi poznaju svoje kulturno nasleđe zavisi od toga šta se radi na njegovoj promociji, a takođe i od kapaciteta Evropljana da se upoznaju sa svojom sopstvenom kulturom i da cene svoju kulturu i kulture drugih zajednica.

Zbog toga je jedan od glavnih ciljeva zajedničkog projekta Evropske Unije i Saveta Evrope – Podrška promociji kulturne raznolikosti na Kosovu (PKRK)”, jačanje svesti učenika, studenata i stanovništva u celini, u pogledu značaja kulturnog nasleđa kao javnog dobra bez obzira na etničku ili versku pripadnost. Današnji učenici će biti odraslo stanovništvo Kosova sutrašnjice i mi želimo da to stanovništvo ceni kulturnu raznolikost kao priliku za dijalog, da gleda na kulturno nasleđe kao na zajedničku baštinu koja zahteva zaštitu i da ga smatraju sredstvom za pomirenje i sprečavanje sukoba, umesto za njegovo izazivanje.

“Priručnik za nastavnike” razvijen je kako bi se nastavnicima pružilo sredstvo za jačanje svesti i jačanje građanskog obrazovanja putem podsticanja na aktivno angažovanje i kritičko razmišljanje. U njegovom razvoju i koncipiranju bili su angažovani studenti, roditelji, akademici i razni drugi relevantni akteri, koji su imali priliku da predstavljaju svoja različita kulturna porekla i perspektive.

Očuvanje i promocija kulturne raznolikosti spadaju među osnivačka načela Evropske Unije i vodeće su načelo za našu saradnju sa Kosovom. Nadam se da će “Priručnik za nastavnike”, promovišući bolje razumevanje uloge i značaja kulturnog nasleđa, doprineti jačanju dijaloga između različitih zajednica i da će pospešiti pomirenje u dugoročnom pogledu.

Samuel Žbogar

Šef kancelarije EU / Specijalni predstavnik EU

Uvod

Počevši od prvog dana sprovođenja zajedničkog projekta EU/SE- Podrška promociji kulturne raznolikosti na Kosovu (PKRK), postalo je jedan od glavnih principa metodologija razvijanja 'kulture praksa iz zajednice'. Kroz ovaj pristup podsticana je i podržavana aktivno angažovanje zajednice u aktivnostima PKRK. Komponenta obrazovanja i podizanja svesti bila je pozivitan primer sprovođenja ovog principa tamo gde je angažovanje učenika, roditelja i nastavnika iz četrnaest škola širom Kosova predstavljalo ključni deo izrade "Priručnika za nastavnike".

Na osnovu procene koja je sprovedena u 2010. godini u nastavnom planu i programu iz građanskog obrazovanja, ustanovljen je nedostatak resursa u vezi sa nasleđem i raznolikošću. Razvijen je jedan sveobuhvatni koreniti pristup obrazovanju gde bi učenici sticali neposredno iskustvo i imali uticaj u sopstvenom obrazovanju. Iako je tematika usredsređena na kulturno nasleđe i kulturnu raznolikost, sama metodologija zavređuje ispitivanje jer bi mogla da predstavlja potencijalni model za druge predmete iz nastavnog plana i programa.

"Priručnik za nastavnike" izrađen je kao dodatni udžbenik za predmet „Nasleđe i raznolikost za osnovne škole (od 3. do 9. razreda)“, sa ciljem da nastavnicima pruži resurse iz te oblasti. Dugotrajni proces izrade ovog priručnika bio je presudan za angažovanje preko 250 pojedinaca koje su sačinjavali učenici, roditelji, nastavnici, upravnici škole, opštinske vlasti, organizacije civilnog društva i institucije centralne vlade tj. Ministarstvo kulture, omladine i sporta i Ministarstvo obrazovanja, nauke i tehnologije. Pod vođstvom osoblja PKRK kao i lokalnih i međunarodnih stručnjaka, sprovedene su brojne aktivnosti u pripremi ovog udžbenika, uključujući posete lokalitetima, diskusije radi naknadnog praćenja radne grupe, radionice na Kosovu i studijsko putovanje u Švajcarsku. Na radionici koja je bila održana krajem 2011. godine

izvršeno je testiranje udžbenika sa nastavnicima iz celog Kosova.

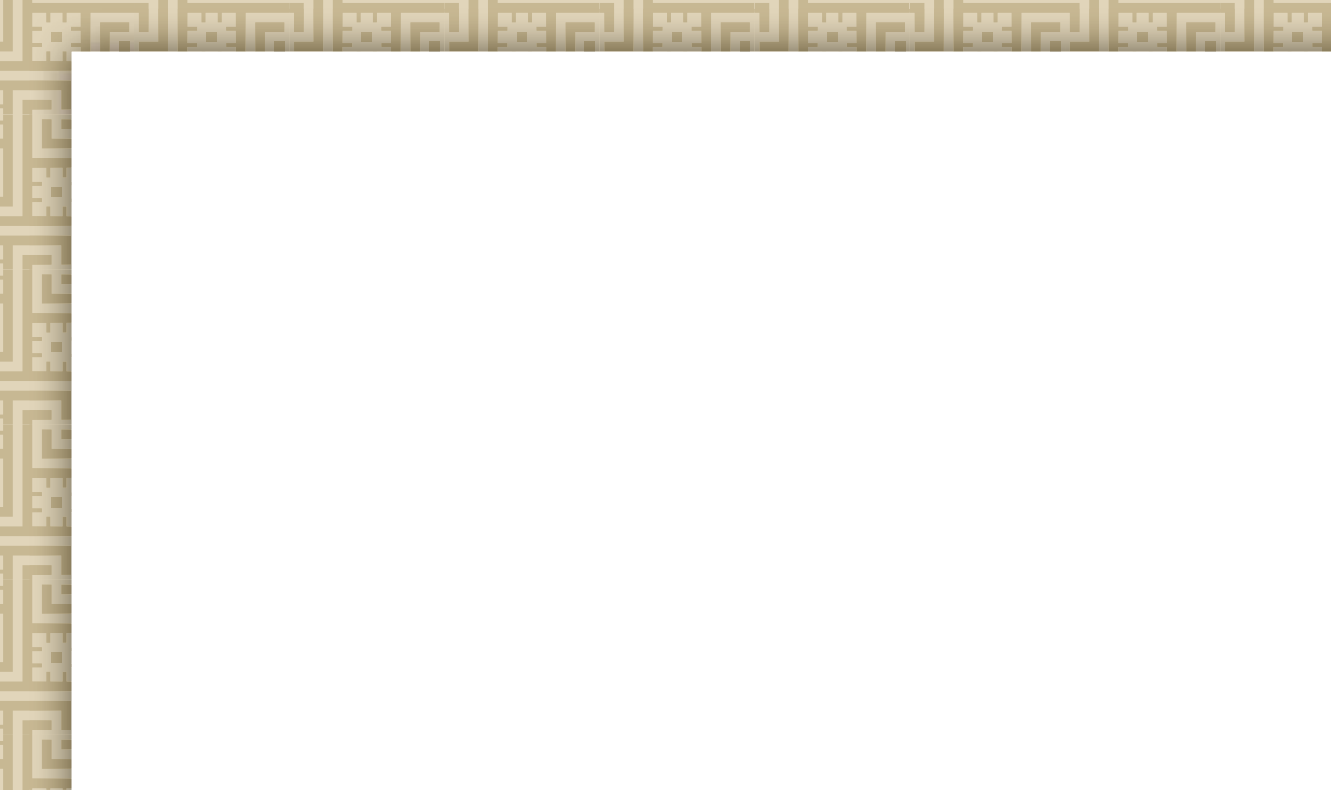
Mi u PKRK verujemo da bi ovaj priručnik mogao da ima znatan uticaj na razvoj obrazovne prakse, kako u funkciji proizvođača tako i u funkciji samog procesa. Naš pristup i insistiranje na zasnivanju obrazovne aktivnosti na proživljenom iskustvu učesnika, otvara niz mogućnosti u vezi sa načinom na koji formalni i neformalni predavači mogu da pristupe praksi. Mogućnost stvaranja novih načina pristupanja obrazovanju sa aktivnim angažovanjem učenika kao što je urađeno u ovom slučaju po prvi put na Kosovu, izazvala je interesovanje i entuzijazam nastavnika, roditelja i učenika.

Mi verujemo da formiranje kritičke svesti, podstaknuto aktivnim angažovanjem učenika zasnovanom na eksperimentalnim predavanjima, omogućava ljudima da izraze svoje ideje i perspektive kao i njihov odnos prema spoljašnjoj sredini kako bi bolje tumačili svet oko sebe. Aktivna razmena između nastavnika i učenika u kojoj svi uče, ispituju i razmišljaju, važna je za njih kao pojedince koji učestvuju u izgradnji demokratskog društva.

Ovaj priručnik, koji se sastoji od 8 nastavnih jedinica, pruža nastavnicima praktična sredstva i dinamičnu platformu za angažovanje učenika tokom 40-minutnog nastavnog časa a izrađen je specifično u skladu sa trenutnim stanjem obrazovanja na Kosovu.

Nadamo se da će ovaj priručnik imati konstruktivnu ulogu u ovom procesu i da će popuniti prazninu u nastavnom planu i programu za građansko vaspitanje i da će istovremeno da podstakne izradu sličnih kurseva u bliskoj budućnosti

Hakan Širer Demir
Vođa tima PKRK

Par reči za nastavnike

Lekcije o kulturnom nasleđu i kulturnoj raznolikosti predstavljene u ovom priručniku su sastavljene sa ciljem davanja uvoda o opštim temama vezanim za kulturno nasleđe i kulturnu raznolikost. Ovaj je priručnik namenjen kao dodatni materijal u okviru predmeta građanskog obrazovanja da bi dobili osnovna spoznanja o nekim od pitanja i da bi se počeo razgovor i razmišljanje o temi kulture. Teme i ciljevi učenja su smišljene kao tačke polaznice i kao vodič za nastavnike. Tako da su nastavnici podstaknuti da razviju dodatne diskusije i aktivnosti od onih pomenutih.

Sveukupno su 8 različitih lekcija koje se bave kulturnim nasleđem i kulturnom raznolikošću. Svaka lekcija ima tematski fokus i sadrži ciljeve učenja, početne informacije i aktivnosti za razrede 3-6 i 6-9. Posle ocenjivanje nivoa učenika, nastavnik može odabrati lekciju koja je najpogodnija za taj razred. Lekcije su predviđene za jedan školski čas od četrdeset minuta, ali se aktivnosti mogu prilagoditi ili promeniti da bi se upotrebile tokom nekoliko školskih časova. Detalji aktivnosti za svaku of lekcija su objašnjeni u proceduralnim uputstvima, gde postoje tri glavna komponenta za aktivnosti lekcije: uvodna aktivnosti,

glavna aktivnost i izveštavanje. Putem ove strukture, nastavnik dobija aktivnost za uvod nastavne teme, a potom nastavnik i učenici ulaze detaljnije u ideje i teme tokom glavnih aktivnosti. I na kraju, tokom izveštavanja učenici imaju mogućnost da podele sa drugima ono što su naučili i mislili. Naknadne aktivnosti i varijacije aktivnosti postoje u slučaju ako bi nastavnik želeo da više analizira koncepte ili da prilagodi aktivnosti za svaku lekciju.

Mi razumemo da su pitanja vezana kulturnim nasleđem i kulturnom raznolikošću mnoga i složena i da ove lekcije nisu zamišljene da daju odgovore na sva pitanja i zabrinutosti u vezi njih. Umesto toga, cilj ovog priručnika jeste obezbeđivanje aktivnosti i reflektivnih praksi za nastavnike koje pospešuju interesovanje učenika za učenje ovih tema. Mi se iskreno nadamo da će vam ove lekcije biti korisne za razvoj spoznanja o građanstvu sa vašim učenicima! S poštovanjem,

S poštovanjem,
Dženi Oting
Veton Siljhasi

Nasleđe i Raznolikost

NASLOV: KARAKTERISTIKE KULTURNOG NASLEĐA?

RAZREDI: 3 – 6. RAZRED

LENGTH: 40 MINUTNA LEKCIJA

REZULTATI UČENJA

Učenici će moći da:

- Definišu kulturno nasleđe;
- Opišu dodirljivo (materijalno) i nedodirljivo (nematerijalno) kulturno nasleđe;
- Prihvate koliko je, po svom karakteru, kulturno nasleđe složeno i raznoliko i da svaka vrsta ljudskog nasleđa pokazuje i stavi tu raznolikost;
- Uporede i razlikuju sopstvenu kulturu sa kulturom druge dece u svetu.

MATERIJAL/PRAKTIČNI USLOVI

- Karta sveta isečena u delove – slagalica sveta (dodatak 1.1);
- Fotografije – korišćenje slika sa karakteristikama materijalnog i nematerijalnog kulturnog nasleđa (dodatak 1.2);
- Laptop i projektor (nije neophodno).

PREGLED

Cilj ove lekcije je da pomogne učenicima da razumeju koncept kulture gledajući kulture širom sveta. Učenicima će biti predstavljene slike drugih kultura tako da oni mogu da počnu da prepoznaju različite karakteristike kulture i da uče kako kulture doprinose bogatom i divnom svetskom nasleđu.

PROCEDURALNA UPUTSTVA

Uvodna aktivnost: delovi sveta

- Podelite učenike na grupe od četvoro ili petoro dece;
- Svakoj grupi dati istu sliku karte sveta, isečene u delove (dodatak 1.1). Sve grupe bi trebalo da imaju sliku sa istim brojem delova;
- Kažite učenicima da na vaš znak počnu da slažu slagalicu. Grupa koja prva složi slagalicu pobeđuje.

PRODAVNICA MASKA, SKADAR, ALBANIJA

Glavna aktivnost:

Dodirljiva i nedodirljiva kultura

- Počnite da objašnjavate da je pojam kulture teško definisati. Ustvari, ne postoji konsenzus oko samo jedne definicije kulture. Međutim, kulturno nasleđe je jasno definisano, ali se tumači na različite načine. Recite učenicima da ćete zajedno istraživati pojam kulture i kulturnog nasleđa.
- Upitajte učenike koje su to karakteristike kulture i zapišite odgovore na tabli. Pomognite im, ako je potrebno, da se sete nekih karakteristika. Objasnite učenicima pojam ljudskih osobina ili karakteristika koje se mogu smatrati dodirljivim (opipljivim) i koje ne mogu dodirnuti (neopipljive) u vezi sa kulturom i kulturnim nasleđem.
- Analizirajte karakteristike kulture i kulturnog nasleđa kroz neke fotografije koje projektujete na zidu (ako nemate projektor, prosledite odštampane primerke slika. Možete koristiti fotografije iz dodatka 1.2). Nakon što pokažete jednu fotografiju, zatražite od učenika da prepoznaju dodirljive i, ako je moguće, nedodirljive karakteristike kulture. Zatim pokažite još jednu fotografiju i uradite isto. Pomozite učenicima da se sete sledećeg:
- Dodirljivi kulturni elementi: umetnost (slike, skulpture, objekti i artefakti koji pripadaju ranijim generacijama, retke knjige, itd.), zgrade/arhitektura/ utvrđenja, mostovi,
- Nedodirljivi kulturni elementi: verovanja; normativi; pravila; društveni standardi; vrednosti.

Ispitivanje

Otvorite diskusiju o kulturi. Učenicima postavite sledeća pitanja:

- Da li se kulture međusobno razlikuju? Koliko se razlikuju?

- Da li možete pronaći sličnosti između kultura? Pokušajte da se setite dva ili tri elementa koje te kulture dele sa kulturom na Kosovu (u tom trenutku biste mogli da još jednom projektujete fotografije iz slajd šoua).

- Da li je jedna kultura bolja od druge? Zašto da / zašto ne?

- Da li se slažete da različite kulture svet čine bogatijim i da nam slični elementi kulture daju smisao da pripadamo celokupnoj ljudskoj rasi?

Vratite se na početni deo diskusije i pokušajte da sa razredom stvorite zajedničku definiciju kulture. Dajte učenicima da rade u malim grupama i da zapišu jednu ili dve rečenice ili jednostavne reči, opisujući kulturu. Posle toga, zapišite definiciju ili spisak reči svake grupe na tabli. Sa razredom stvorite dogovorenu definiciju kulture, koristeći reči ili rečenice koje su izabrali učenici. Primeri mogu da obuhvate:

- način na koji određena grupa ljudi živi, kako ona poima situacije, kao i njihovo zajedničko ponašanje;
- načine na koje se grupa ili društvo prilagođavaju okruženju;
- skup tradicija (kao što su ishrana, plesovi i muzika), znanje i verovanje, koje se među ljudima deli i prenosi sa generacije na generaciju.

SAVETI ZA NASTAVNIKE

Različite aktivnosti:

- Ako imate pristup internetu i imate četiri ili pet računara ili laptopova, možete organizovati aktivnost slagalice onlajn na

<http://www.coedu.usf.edu/culture/Activities/JigSaw/World.html>

- Prikazati kratke snimke drugih kultura, umesto fotografija

Propratne aktivnosti:

- Učenici bi mogli da napišu pismo ljudima iz druge kulture, u kojem objašnjavaju svoju kulturu.

- Učenici mogu da odrade umetnički projekat koji pokazuje kulturnu raznolikost sveta. Učenici mogu da iseku slike koje predstavljaju različite kulture i da ih sastave u obliku kaleidoskopa. Možete upotrebiti analogiju kaleidoskopa da govorite i razmišljate o raznolikosti svetskog nasleđa. Kažite učenicima da će stvoriti deo kaleidoskopske slike. Svaki učenik će iseći oblik obrnutog dela trougla. Učenici će zatim nalepiti ili nacrtati slike različitih kultura na svom delu trougla iz kaleidoskopa. Nakon što svaki učenik ukrasi svoj deo kaleidoskopa, neka učenici sastave svoje delove da bi napravili osnovnu sliku kaleidoskopa (8-9 delova upotpunjuju celu sliku). Kao razred, razgovarajte o tome kako kaleidoskop može biti analogija svetskog nasleđa. Pokažite učenicima slike različitih kultura i pokažite raznolikost koju vide. Razgovarajte o tome zašto je raznolikost važna za naš svet.

Dodatni resursi:

National Geographic veb-sajt ima slike i snimke različitih kultura:

<http://www.nationalgeographic.com/>

Nasleđe i Raznolikost

TITLE: KARAKTERISTIKE KULTURNOG NASLEĐA

RAZREDI: 6 – 9. RAZRED

TRAJANJE: 40 MINUTNA LEKCIJA

REZULTATI UČENJA

Učenici će moći da:

- Prepoznaju i opišu materijalne (opipljive) i nematerijalne (neopipljive) karakteristike;
- Prihvate koliko je, po svom karakteru, kultura raznolika i da svaka vrsta ljudskog nasleđa pokazuje i slavi tu raznolikost;
- Uporede i razlikuju sopstvenu kulturu sa kulturom druge dece u svetu;
- Objasne kako nedodirljivi aspekti kulture utiču na dodirljive.

MATERIJAL/PRAKTIČNI USLOVI

- Velika razredna karta sveta;
- Primerci slike ledenog brega za svakog učenika (dodatak 1.3);
- Primerci radnog lista „Karakteristike kulture“ (dodatak 1.4).

PREGLED

Cilj ove lekcije je da pomogne učenicima da razumeju koncept kulture, gledajući kulture širom sveta. Učenici će proći kroz proces mapiranja različitih kultura u svetu, razmenom ideja o mestima ili karakteristikama tih mesta. Oni će zatim istražiti kako nedodirljivi i dodirljivi aspekti kulture utiču jedni na druge, koristeći analogiju ledenog brega.

PROCEDURALNA UPUTSTVA

Uvodna aktivnost: pojmovi o našem svetu

- Kažite učenicima da će kao razred istraživati svet i konkretnije, pokušaći da razumeju kako ljudi u različitim delovima sveta žive.
- Pokažite veliku kartu sveta. Učenicima dajte nalepnice i olovke. Zatražite od njih da razmisle i da zapišu na nalepnicama svoje ideje o drugim mestima u svetu ili različite karakteristike tih mesta. Kažite im da ne postoje tačni ili netačni odgovori.
- Zatražite od učenika da formiraju male grupe i da razgovaraju o onome što su zapisali. Zatražite od njih da kao grupa iskombinuju i konsoliduju svoje ideje na nalepnicama.

KULA, ZAPADNO KOSOVO (DETALJ)

- Zatim zatražite od svake grupe da svoje nalepnice stavi na karti i dok to rade, zatražite od njih da objasne svoje ideje.
- Stavite kartu na neko vidljivo mesto.

Glavna aktivnost: kulturni ledeni breg

- Počnite da objašnjavate da je pojam kulture teško definisati. Ustvari, ne postoji konsenzus oko samo jedne definicije kulture. Podsetite učenike da svako ima kulturu i da ona oblikuje način na koji mi gledamo na svet, nas same i druge.
- Objasnite kulturu koristeći analogiju ledenog brega. Nacrtajte sliku ledenog brega na tabli i neka je učenici preslikaju na listu papira. (Možete se pozvati na dodatak 1.3) Predstavite podatak da je samo oko jedne osmine ledenog brega vidljivo iznad vode a ostatak je ispod. Kultura je veoma slična ledenom bregu. Ona ima neke aspekte koji su vidljivi, kao i mnoge druge koji se mogu samo pretpostaviti ili naučiti ako poznavanje kulture raste. Poput ledenog brega, vidljivi deo kulture je samo mali deo znatno veće celine. Pitajte učenike da li mogu da daju neki primer. Ako ne, vi im dajte jedan; npr: vrednosti se ne mogu neposredno zapaziti; praznički običaji su vidljivi.
- Zatim, učenicima dajte radni list Karakteristike kulture (dodatak 1.4). Kažite učenicima da su pobrojane stavke na listu karakteristike kulture. U grupama, neka oni pogledaju karakteristike jednu po jednu i neka kao grupa odluče da li određena karakteristika pripada iznad linije (tj. da li je „dodirljiva“), ili ispod linije (tj. da li je „nedodirljiva“). Kažite im da imaju dva prazna polja koja mogu popuniti drugim karakteristikama za koje smatraju da su važne.
- Kao razred, pređite svaku karakteristiku kulture i pitajte grupe gde su stavili karakteristiku na ledenom bregu – ispod ili iznad linije. Odgovore grupa zapišite na tabli.
- Razgovarajte o rezultatima njihovog rada. Obratite posebnu pažnju ako je ista karakteristika i dodirljiva i nedodirljiva. To znači da različite grupe imaju različita mišljenja o istoj karakteristici. Pokušajte da dođete do istog shvatanja o toj karakteristici kao razred.

SAVETI ZA NASTAVNIKE

Prpratne aktivnosti:

- Dajte učenicima da zapišu dijaloge koji bi se odvijao između njih i ljudi iz druge kulture. Oni moraju da zamisle da objašnjavaju svoju kulturu jedni drugima. Zatim, neka učenici svoj dijalog pretvore u predstavu i neka je izvedu.
- Učenici bi mogli da sagledaju kulturu praveći tabelu poređenja. Neke učenici pogledaju slike koje prikazuju različite kulture iz časopisa, sa interneta ili slike koje se nalaze u ovom priručniku (dodatak 1.2). Zatražite od učenika da izaberu dve slike koje predstavljaju isti aspekt kulture. (Na primer, dve slike koje predstavljaju dva različita oblika plesa ili kuće, ili svečanosti itd.) Neke učenici zapišu primer tog kulturnog aspekta na Kosovu. Učenici bi mogli da prikažu te kulturne aspekte u tabeli, kao u dole navedenom primeru:

Prva slika	Druga slika	Primer Kosova

- Dodelite zadatke malim grupama učenika da istražuju kulturu koja nije njihova i da pripreme izlaganje.
- Zatražite od učenika da kažu šta misle o sledećem citatu i da napišu odgovor Gandiju:

“Ne želim da se moja kuća sazida sa svih strana i da se moji prozori ispune. Želim da kultura svih zemalja duva oko moje kuće što slobodnije. Ali odbijam da me bilo koja oduva iz svojih stopa”

—MAHATMA GANDHI,
indijski filozof i državnik
(1869-1948)

Ispitivanje

Otvorite diskusiju sa učenicima postavljajući pitanja poput sledećih:

- Da li je kultura jednostavna ili složena? Šta nam ona govori?
- Da li su različite karakteristike kulture međusobno povezane? Kako?
- Koliko nevidljivi aspekti kulture utiču na vidljive?

Povežite diskusiju sa pripremnom aktivnošću:

- Budite ljubazni i još jednom pogledajte kartu da biste videli stvari koje su karakteristične za određene regione ili zemlje. Šta vam sada pada na pamet?
- Koje su karakteristike jedinstvene za ova mesta? Koliko su one drugačije od vaše kulture?
- Koje su prednosti i izazovi u svetu različitih kulturnih karakteristika?
- Možete li da nađete sličnosti između različitih kultura na karti? Koje su, među stvarima zapisanih na nalepnicama, slične vašoj kulturi? Možete li da date neki drugi primer kojeg nema na karti?
- Da li se slažete sa time da raznolikost kultura svet čini bogatijim i da nam slični elementi kulture daju smisao da pripadamo celokupnoj ljudskoj rasi?

Za kraj, pokušajte da kao razred stvorite zajedničku definiciju kulture. Dajte učenicima da rade u malim grupama i da zapišu jednu ili dve rečenice ili jednostavne reči opisujući kulturu. Posle toga, zapišite definiciju ili spisak reči svake grupe na tabli. Sa razredom stvorite dogovorenu definiciju kulture, koristeći reči ili rečenice koje su izabrali učenici. Primeri mogu da obuhvata:

- način na koji određena grupa ljudi živi, kako ona poima situacije kao i njihovo zajedničko ponašanje
- načine na koje se grupa ili društvo prilagođava okruženju
- the set of traditions (such as food, dances, and music), knowledge, and beliefs shared and passed from generation to generation among people.

Materijalno Kulturno Nasleđe

NAZIV: PUT OTKRIĆA

RAZREDI: 3 – 9. RAZRED

TRAJANJE: 40 MINUTNA LEKCIJA

FOTOGRAFIJE: KULA U SELO DRENOVAC (DETALJ); MANASTIR SVETOG ARHANĐELA U PRIZRENU (DETALJ); MANASTIR U GRAČANICI; GRADSKI PEJZAŽ SIENE, ITALIJA; KAMENI MOST, ĐAKOVICA (DETALJ).

REZULTATI UČENJA

Učenici će moći da:

- Daju definiciju materijalnog kulturnog nasleđa;
- Prepoznaju materijalne lokalitete kulturnog nasleđa na Kosovu;
- Opišu neke detalje/aspekte lokaliteta na Kosovu;
- Karti prepoznaju gde se lokaliteti nalaze.

MATERIJAL/PRAKTIČNI USLOVI

Ako ćete se igrati igre koristeći računare, potreban je sledeći materijal:

- Velika razredna karta Kosova;
- Određena računarska igra;
- Računarska laboratorija;
- Papirne zastave.

Ako računari nisu na raspolaganju, može se igrati igra trivije u učionici koristeći sledeći materijal:

- Primerci nekih pitanja/odgovora iz računarske igre, u vezi sa srodnim slikama;
- Velika razredna karta Kosova;
- Karte Kosova za svaku ekipu učenika (Dodatak 2.1);
- Zanatske „razglednice“.

U oba slučaja, morate da izaberete odgovarajući nivo teškoće, u zavisnosti od razreda učenika. Takođe, igru možete organizovati individualno ili u ekipama. Papirne zastave pripremite pre početka aktivnosti. U slučaju igre u učionici, pripremite i zanatske „razglednice“.

PREGLED

Ova lekcija koristi igru trivije da učenike nauči o različitim lokalitetima na Kosovu i da ih nauči nekih pojedinosti u vezi sa lokalitetima na način

koji je zabavan/interaktivan. Igra trivije se može igrati koristeći računarsku igru koja dolazi zajedno sa priručnikom ili se igra može igrati kao razredna aktivnost bez tehnologije. I kod računarske i kod razredne igre, učenici moraju da odgovaraju na pitanja tačno da bi mogli da pređu svoj put otkrića.

PROCEDURALNA UPUTSTVA

Uvodna aktivnost: Gde bih išao?

- Otvorite diskusiju postavljajući pitanje učenicima koje je to mesto na Kosovu koje bi želeli da posete i zašto.
- Predstavite ideju učenicima putovanja kroz Kosovo da bi naučili nešto o lokalitetima kulturnog nasleđa tako što će pogledati veliku razrednu kartu Kosova.

- Pitajte učenike da li znaju neke lokalitete nasleđa i zatražite da te lokalitete pokažu na karti.
- Kao razred, definišite termin „nasleđe“, „kulturno nasleđe“ i „materijalno kulturno nasleđe“.

Glavna aktivnost: Put otkrića

Modalitet računarske igre:

- Dajte uputstva učenicima kako da igraju računarsku igru. Učenici moraju da završe putovanje kroz Kosovo dajući tačne odgovore na pitanja. Za svaki tačan odgovor dobijaju „razglednicu“ lokaliteta. Kada sakupe sve razglednice, završavaju svoje putovanje. Kada završe putovanje, moraju da podignu svoju papirnu zastavu.
- Pratite napredak igrača i dajte podršku onim pojedincima ili ekipama koje imaju problema.
- Kada svi učenici podignu svoju zastavu, čestitajte svima što su završili igru.

Modalitet razredne igre:

- Podelite učenike u ekipe sa 3-5 igrača. Svakoj grupi dajte kartu Kosova (Dodatak 2.1);
- Odredite pomoćnika koji će vam pomoći da prebrojite tačne odgovore i prikažite ih na tabli ili papirnoj tabli;
- Dajte učenicima sledeća uputstva za igru: Učenici moraju da završe svoje putovanje kroz Kosovo dajući tačne odgovore na pitanja. Za svaki tačan odgovor, dobijaju zanatsku „razglednicu“. Igra se igra u rundama. Svaka ekipa će imati isto pitanje u istoj rundi. Sve ekipe će imati priliku da zapišu odgovor a zatim se odgovori sakupljaju. Nastavnik će otkriti tačan odgovor. Ekipa koja dobije najviše razglednica na kraju igre je pobednik;
- Olakšajte igru postavljajući pitanja, sakupljajući odgovore i prebrojavajući rezultate posle svake runde da bi se odredilo koja je ekipa pobednik.

Ispitivanje

Učenicima postavite sledeća pitanja:

- Da li vam se dopala igra?
 - Koje ste materijalne lokalitete kulturnog nasleđa znali od ranije a koje ste nove lokalitete otkrili?
 - Šta predstavlja naše materijalno kulturno nasleđe?
 - Kako možemo dodatno istražiti materijalne lokalitete kulturnog nasleđa?
- Poslednje pitanje može dovesti do propratnih aktivnosti.

SAVETI ZA NASTAVNIKE

Različite aktivnosti:

- Razredne igre mogu biti različite. Budite kreativni i prilagodite detalje igre da bi ona najbolje odgovarala vašim učenicima.
- Ako podelite učenike u grupama, imajte u vidu ravnotežu između grupa, da bi se učenje odvijalo kroz saradnju.

Propratne aktivnosti:

- Neka učenici pripreme izlaganje o jednom lokalitetu nasleđa iz igre.
- Neka učenici isplaniraju putovanje kroz Kosovo. Zatražite od učenika da zapišu plan putovanja za posetu lokaliteta i da objasne zašto su izabrali svaki od lokaliteta nasleđa.
- Ako je moguće, posetite lokalitet nasleđa koji je u blizini vaše zajednice.

Dodatni resursi:

- Dole navedene internet stranice mogu biti korisne za učenje dodatnih informacija o opipljivom nasleđu:
- http://www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/cooperation/kosovo/default_en.asp
 - <http://chwbkosovo.org/>
 - <http://www.visitkosovo.org/>
 - <http://www.unesco.org/new/en/unesco/partners-donors/the-actions/culture/safeguard-the-cultural-heritage-in-kosovo/>

Prirodno Nasleđe

NAZIV: SEDAM PRIRODNIH

ČUDA NA KOSOVU

RAZREDI: 3 – 6. RAZRED

TRAJANJE: 40 MINUTNA LEKCIJA

REZULTATI UČENJA

Učenici će moći da:

- Prepoznaju važne lokalitete prirodnog nasleđa na Kosovu;
- Navedu geografsku lokaciju i resurse lokaliteta prirodnog nasleđa unutar Kosova;
- Opišu značaj lokaliteta prirodnog nasleđa.

MATERIJAL/PRAKTIČNI USLOVI

- Primerci praznog albuma za fotografije za svaku grupu (Dodatak 3.1);
- Skup slika prirodnih čuda sveta (Dodatak 3.2);
- Skup slika prirodnih čuda na Kosovu za svaku grupu plus jedan skup za plenarni rad (Dodatak 3.3);
- Velika razredna karta Kosova;
- Makaze i lepak.

PREGLED

Ova aktivnost je zasnovana na konceptu sedam prastarih čuda sveta. Neke organizacije su sastavile spisak sedam prirodnih čuda u svetu. Nedavno su uloženi napor u sastavljanje spiska sedam prirodnih čuda koja su se birala globalnim glasanje od 2007. do 2011. god. Spisak je objavljen 11.11.2011. god. a obuhvata sledeće lokalitete:

1. Amazonska kišna šuma
2. Zaliv Halong
3. Vodopadi Iguasu
4. Ostrvo Čedžu
5. Nacionalni park Komodo
6. Podzemna reka Puerto Princesa
7. Stona planina

Kao što su ovi lokaliteti važni i priznati u svetu, postoje i prirodna mesta u našoj zemlji i zajednici koja imaju istorijski i kulturni značaj. Ako se usredsredimo na Kosovo, mogli bismo da razmislimo o sledećih sedam prirodnih okruženja i njihovom doprinosu kulturi, istoriji i životima ljudi:

1. Rugovska klisura
2. Pećina Gadimlje
3. Vodopadi Miruša
4. Brezovica
5. Izvor Belog Drima
6. Bifurkacija Nerodimke
7. Klisura Belog Drima

PROCEDURALNA UPUTSTVA

Uvodna aktivnost: Sedam čuda u svetu

- Pitajte učenike da li su čuli za sedam prastarih čuda u svetu i da li mogu da navedu neko. Proširite diskusiju postavljajući pitanje ili pominjući savremena čuda u svetu i ističući da je većinu tih čuda napravio čovek u različitim istorijskim periodima.

- Razgovarajte o tome koja su to prirodna čuda u svetu i kako je spisak napravljen. Pokažite im slike tih prirodnih čuda (Dodatak 3.2) i pitajte ih da li su ih ikada videli ili da li znaju gde se nalaze.

Glavna aktivnost: Foto album prirodnih čuda na Kosovu

- Zatražite od učenika da identifikuju lokalitete na Kosovu koje bi nazvali „prirodnim čudom“ i napravite spisak na tabli. Pitajte ih zašto bi to bila prirodna čuda i šta ljudi na Kosovu misle o tome.

- Podelite učenike u male grupe. Svakoj grupi dajte prazan foto album (Dodatak 3.1) kao i skup slika prirodnih čuda Kosova (Dodatak 3.3).

- Zatražite od grupa da pripreme album stavljajući slike prirodnih čuda na Kosovu u foto albumu koji su dobili i da u zaglavlju opišu svoje slike. Neka zapišu gde se nalazi i zašto je prirodno čudo.

- Učenici će primećiti da će jedno mesto ostati prazno. Zatražite od njih da nacrtaju još jedno

SAVETI ZA NASTAVNIKE

Različite aktivnosti:

- Umesto da od učenika tražite da napišu opis, vi možete da date opis a da zatim učenici pogađaju koja slika ide uz koji opis.

Prpratne aktivnosti:

- Učenici bi mogli da pripreme posetu za učenike iz neke škole van zemlje sa vodičem, birajući koje bi prirodne lokalitete najverovatnije pokazali posetiocima. Pored toga, učenici bi mogli da dobiju više informacija i da pripreme izlaganje za svako mesto, da bi mogli da glume vodiče.

Dodatni resursi:

U toku pripreme ili tokom realizacije jedinice, mogli biste da koristite sledeće internet stranice:

- http://en.wikipedia.org/wiki/Wonders_of_the_World#Seven_Natural_Wonders_of_the_World
- <http://www.new7wonders.com/>
- <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Word/176.doc>

Snimci sa YouTube-a o prirodnim čudima na Kosovu:

- <http://www.youtube.com/watch?v=58NI3NILChU>
- <http://www.youtube.com/watch?v=fEN20yKTRUc&feature=related>
- http://www.youtube.com/watch?v=D_R9FEyzq6E

prirodno čudo koje bi trebalo da bude uvršteno u njihovu knjizi i neka zapišu zaglavlje.

- Kada sve grupe završe svoje grupne foto albume, napravite turističku kartu koristeći nov skup slika i veliku kartu Kosova. Zatražite od svake grupe, da jedna po jedna izaberu jednu sliku i da je stave na karti. Pored slike bi trebalo da zalepe opis te slike. Zatim, zatražite od svake grupe da pokažu kojih su se drugih prirodnih čuda setili. Zalepite nova prirodna čuda na karti.

Ispitivanje

Pomognite učenicima da razmisle o lokalitetima prirodnog nasleđa na Kosovu postavljajući im sledeća pitanja:

- Da li ste zadovoljni svojim radom?
- Šta ste naučili?
- Da li imate dovoljno informacija o prirodnim lokalitetima na Kosovu?
- Da li vaša turistička karta izgleda dobro? Kako je možemo poboljšati? Da li je potrebno da nam neko pomogne?
- Koje bi ste mesto želeli da posetite i zašto?
- Koji je značaj lokaliteta/pejzaža prirodnog nasleđa po život lokalnih ljudi? Da li to predstavlja nešto istorijsko, ekonomsko, kulturno?
- Kako bi trebalo da se ponašamo prema našem pejzažu?

Prirodno Nasleđe

NAZIV: SEDAM PRIRODNIH
ČUDA NA KOSOVU

RAZREDI: 6 – 9. RAZRED

TRAJANJE: 40 MINUTNA LEKCIJA

REZULTATI UČENJA

Učenici će moći da:

- Prepoznaju važne prirodne lokalitete na Kosovu;
- Naveđu geografsku lokaciju i resurse lokaliteta prirodnog nasleđa Kosova;
- Opišu značaj pejzaža i kako oni doprinose našem kulturnom identitetu;
- Sebe angažuju u promociju lokaliteta prirodnog nasleđa.

MATERIJAL/PRAKTIČNI USLOVI

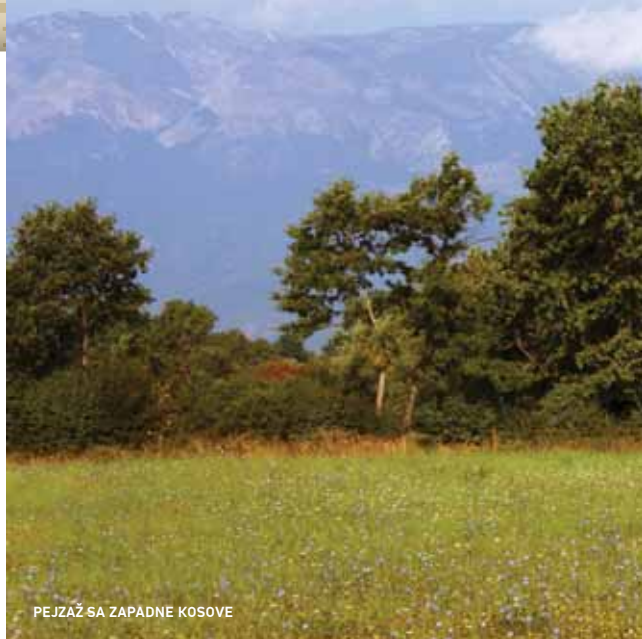
- Skup slika novih prirodnih čuda u svetu (Dodatak 3.2);
- Slika prirodnih čuda na Kosovu (Dodatak 3.3);
- Mate nalepnice za glasanje.

PREGLED

Ova aktivnost je zasnovana na konceptu sedam prastarih čuda sveta. Neke organizacije su sastavile spisak sedam prirodnih čuda u svetu. Nedavno su uloženi napor u sastavljanje spiska sedam prirodnih čuda koja su se birala globalnim glasanje od 2007. do 2011. god. Spisak je objavljen 11.11.2011. god. a obuhvata sledeće lokalitete:

1. Amazonska kišna šuma
2. Zaliv Halong
3. Vodopadi Iguasu
4. Ostrvo Čedžu
5. Nacionalni park Komodo
6. Podzemna reka Puerto Princesa
7. Stona planina

Kao što su ovi lokaliteti važni i priznati u svetu, postoje i prirodna mesta u našoj zemlji i zajednici koja imaju istorijski i kulturni značaj. Ako se usredsredimo na Kosovo, mogli bismo da razmislimo o sledećih sedam prirodnih okruženja i njihovom doprinosu kulturi, istoriji i životima ljudi:

PEJZAŽ SA ZAPADNE KOSOVE

1. Rugovska klisura
2. Pećina Gadimlje
3. Vodopadi Miruša
4. Brezovica
5. Izvor Belog Drima
6. Bifurkacija Nerodimke
7. Klisura Belog Drima

PROCEDURALNA UPUTSTVA

Uvodna aktivnost: Sedam čuda u svetu

- Pitajte učenike da li su čuli za sedam prastarih čuda u svetu i da li mogu da navedu neko. Proširite diskusiju postavljajući pitanje ili pominjući savremena čuda u svetu i ističući da je većinu tih čuda napravio čovek u različitim istorijskim periodima.

- Razgovarajte o tome koja su to prirodna čuda u svetu i kako je spisak napravljen. Pokažite im slike tih prirodnih čuda (Dodatak 3.2) i pitajte ih da li su ih ikada videli ili da li znaju gde se nalaze.

Glavna aktivnost: Reklamiranje sedam čuda na Kosovu

- Zatražite od učenika da identifikuju lokalitete na Kosovu koje bi nazvali „prirodnim čudom“ i napravite spisak na tabli. Pitajte ih zašto bi to bila prirodna čuda i šta ljudi na Kosovu misle o tome.

- Podelite učenike u 7 grupa. Kažite im da ste odštampali slike 7 prirodnih lokaliteta na Kosovu, za koje vi smatrate da bi mogli da se nazovu čudima. Svakoj grupi dajte sliku jednog od prirodnih lokaliteta (Dodatak 3.3). Svakoj grupi dodelite zadatak da pripreme jednominutnu reklamu o toj određenoj lepoti. Kažite im da bi poruka trebalo da bude kratka, precizna i da privlači pažnju, isto kao reklama.

SAVETI ZA NASTAVNIKE

Različite aktivnosti:

- Ako imate pristup internetu i projektor u učionici, možete projektovati prirodna čuda u svetu na zidu. Takođe, izlaganja koje održavaju grupe možete podržati projektovanjem slike njihove prirodnog nasleđa.

- Umesto glasanja, možete otvoriti debatu u učionici da biste odlučili koje mesto treba biti uvršteno u spisak prirodnih čuda u svetu.

Propratne aktivnosti:

- Učenici bi mogli da napišu pismo organizatorima konkursa za sedam prirodnih čuda, u kojem bi izneli argumente zašto bi spisku svetske prirodnog nasleđa trebalo dodati neki lokalitet na Kosovu. To bi učenicima dalo priliku da razgovaraju o kulturnom i istorijskom značaju tog mesta.

- Ako postoje resursi, možete dati zadatak grupi da izađe i snimi petominutni reklamni spot o lokalitetu prirodnog nasleđa koji im je dat ili čak o drugim lokalitetima. Zatim, možete organizovati dokumentarni festival u školi.

- Možete organizovati kampanju za zaštitu lokaliteta prirodnog nasleđa na Kosovu

Dodatni resursi:

U toku pripreme ili tokom realizacije jedinice, mogli biste da koristite sledeće internet stranice:

- http://en.wikipedia.org/wiki/Wonders_of_the_World#Seven_Natural_Wonders_of_the_World

- <http://www.new7wonders.com/>

- <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Word/176.doc>

Snimci sa YouTube-a o prirodnim čudima na Kosovu:

- <http://www.youtube.com/watch?v=58NI3NILChU>

- <http://www.youtube.com/watch?v=fEN20yKTRUc&feature=related>

- http://www.youtube.com/watch?v=D_R9FEyzq6E

- Nakon što se učenici pripreme, kažite im da će svaka grupa da izloži svoju jednogminutnu reklamu za promociju svog lokaliteta prirodnog nasleđa. Druge grupe moraju da pažljivo slušaju izlaganja da bi mogle da izaberu najbolju reklamu.

- Objasnite da će, na osnovu izlaganja, učenici morati da izaberu prirodno čudo koje će imenovati za jedno od 7 prirodnih čuda u svetu. Svaka grupa će biti sudija i imaće 5 poena (nalepnice) koje će dodeljivati izlaganjima o prirodnim čudima, sa izuzetkom da ne mogu glasati za svoje prirodno čudo. Svaka grupa može da odluči kako će dodeliti svoje nalepnice. Na primer, jedna grupa može dati tri poena jednoj reklami o prirodnom čudu i dva poena drugoj reklami.

Ispitivanje

Održite ispitivanje postavljajući pitanja poput sledećih:

- Zašto se naš pejzaž smatra baštinom?

- Kakve koristi možemo imati od naše prirodnog nasleđa?

- Kako možemo izraziti svoju kulturu kroz našu prirodno nasleđa?

- Koje obaveze imamo prema našim lokalitetima prirodnog nasleđa? Zašto imamo te obaveze?

Nematerijalno Nasleđe

NAZIV: KULTURNA SLAGALICA

RAZREDI: 3 – 6. RAZRED

TRAJANJE: 40 MINUTNA LEKCIJA

REZULTATI UČENJA

Učenici će moći da:

- Definišu značenje nematerijalnog nasleđa;
- Prepoznaju različite vrste elemenata

nematerijalnog nasleđa;

- Opišu značaj koji nematerijano nasleđe ima u definisanju/razvoju kulture.

MATERIJAL/PRAKTIČNI USLOVI

- Anegdota (Dodatak 4.1).
- Primeri kosovske slagalice za svaku grupu (Dodatak 4.2).
- Umetnički materijal (markeri, bojice, lepak, itd.).

PREGLED

Svrha lekcije je da učenike upozna sa konceptom nematerijalnog nasleđa. Učenici će za razred stvoriti vizuelni prikaz različitih aspekata nematerijalnog nasleđa. Neke od tih aspekata nastavnik može obuhvatiti na sledeći način:

- Pričanje priča
- Muzika
- Ples
- Hrana
- Jezik (uključujući izražavanja/idiome)
- Odevanje
- Zanaštvo
- Rituali/posebne svečanosti i izvedbe
- Itd.

Učenici će sastavljati kulturnu slagalicu da bi prikazali te aspekte. Slagalice se može upotrebiti kao analogija da bi se objasnilo kako se nematerijalno nasleđe uklapa u oblik kulturnog identiteta zajednice.

PROCEDURALNA UPUTSTVA

Uvodna aktivnost: Prepoznavanje nematerijalnog nasleđa

- Navedite jedan ili dva konkretna primera nematerijalne kulture da biste pokazali učenicima. Na primer, počnite čitanjem anegdote ili pevanjem narodne pesme (primer se nalazi u Dodatku 4.1).

ZANATSKA RADNJA, ĐAKOVICA

- Zatim, pomognite učenicima da se sete dodatnih primera nematerijalne kulture. Napravite spisak nematerijalnih aspekata (kao sa spiska gore) na tabli i pomognite učenicima da se sete primera za svaki od aspekata.

Glavna aktivnost: Stvaranje kulturne slagalice

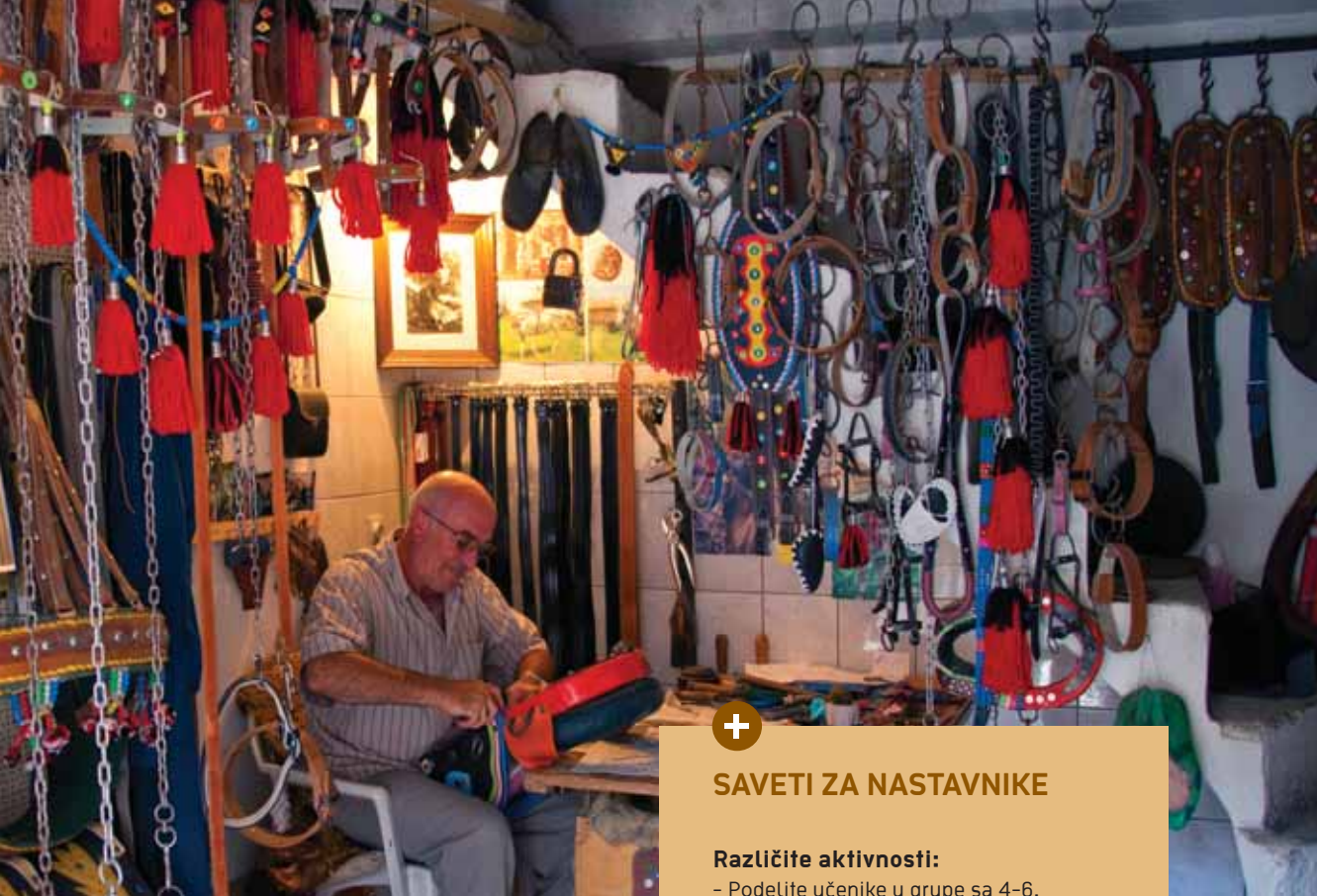
Učenici će stvarati slagalicu nematerijalne kulture da bi pokazali različite elemente nematerijalnog nasleđa. Svaki učenik će ukasiti delić slagalice.

- Podelite učenike u grupama po šestoro. (U svakoj slagalici ima šest delova.)

- Svakoj grupi dajte slagalicu Kosova (Dodatak 4.2) i neka iseku delove slagalice.

- Neka se svaka grupa usredsredi na jedan aspekt nematerijalne kulture. Na primer, 1. grupa bi govorila samo o proizvodnji hrane i morala bi da sastavi spisak različitih prehrambenih proizvoda. Na muziku i ples bi mogla da se usredsredi 2. grupa i ista bi sastavila spisak različite vrste muzike i plesa na Kosovu. Neka grupe dolaze do različitih ideja koje predstavljaju njihov aspekt nematerijalne kulture.

- Kada grupa sastavi spisak ideja, neka pojedinac zapiše/nacrta jednu ideju sa spiska na jednom delu slagalice.

SAVETI ZA NASTAVNIKE

Različite aktivnosti:

– Podelite učenike u grupe sa 4-6. Svakoj osobi u grupi dajte 1 ili 2 dela da ih kompletiraju. Svakoj osobi u svakoj grupi dodelite određenu vrstu nematerijalnog kulturnog nasleđa na koju će se usredsrediti (jedna osoba se bavi hranom a druga umetnošću, itd.). Dajte učenicima vreme da osmisle i da zapišu na svojim delovima slagalice. Zatim, nakon što svaka osoba završi, spojite ih u njihovoj slagalici. Grupe bi mogle da zalepe svoje delove na većem parčetu papira tako da bi mogli da se prikažu.

Propratne aktivnosti:

– Kolaž od delova slagalice: Nastavnici mogu da učenicima daju primerak delova slagalice i učenici bi mogli da ukrašavaju i zapisuju različite aspekte nematerijalnog nasleđa. Učenici bi mogli da iseku delove a razredni kolaž bi mogao da se napravi sa svim delovima slagalice.

Dodatni resursi:

– Savet Evrope, Dokumentarac o nematerijalnom nasleđu, Kosovo
– Sledeća internet stranica sadrži različite informacije o nematerijalnoj kulturi: <http://www.unesco.org/culture/ich/doc/src/01857-EN.pdf>

– Kada svaka osoba iz grupe završi ukrašavanje svog dela slagalice, onda se svi učenici kreću oko da bi oformili nove grupe. Kažite učenicima da oforme nove grupe na osnovu šest različitih brojeva na njihovim delovima slagalice. Na primer, osoba iz grupe za muziku, grupe za hranu, itd. pridružuju se zajedno da bi oformili novu grupu, a svaka osoba ima deo slagalice Kosova da bi na taj način doprinela. Trebalo bi da se napravi 6 ili 7 različitih kompletnih slagalica (u zavisnosti od veličine razreda). Na kraju, razred bi trebalo da ima vizuelni prikaz slika slagalice koja predstavlja nematerijalnu baštinu na Kosovu.

Ispitivanje

Učenici će moći da vide da individualni aspekti kulture pomažu da se upotpuni slika nematerijalnog kulturnog nasleđa na Kosovu. Postavite učenicima propratna pitanja o slikama kao na primer:

- Koje je nematerijalno nasleđe predstavljeno na kompletiranim slikama?
- Da li mislite da je to tačno?
- Šta je još prikazano na slikama?

Nematerijalno Nasleđe

NAZIV: KULTURNA ANTROPOLOŠKA SLAGALICA

RAZREDI: 6 – 9. RAZRED

TRAJANJE: 40 MINUTNA LEKCIJA

REZULTATI UČENJA

Učenici će moći da:

- Definišu značenje nematerijalnog kulturnog nasleđa i da prepoznaju različite elemente nematerijalnog nasleđa na Kosovu;
- Opišu značaj koji nematerijalno nasleđe ima u definisanju/razvoju kulture;
- Analiziraju nematerijalno nasleđe da bi se izveli zaključci o vrednostima i verovanjima društva.

MATERIJAL/PRAKTIČNI USLOVI

- Kulturni dobra druge kulture ili slike drevnih kulturnih dobara. Primeri se nalaze u Dodatku 4.3. Usredsredite se na stvaranje tih kulturnih dobara i priče koje prate ta kulturna dobra.

PREGLED

Cilj ove lekcije zahteva da učenici dublje uđu u pitanje nematerijalnog kulturnog nasleđa tako što se od njih traži da razmišljaju i postupaju kao kulturološki antropolozi. Uloga kulturološkog antropologa nastoji da razume unutrašnju logiku društva u pogledu ljudskog ponašanja, običaja, odnosa, sistema verovanja i rituala. Učenici će morati da odrede kako aspekti nematerijalnog kulturnog nasleđa na Kosovu oslikavaju sistem vrednosti i verovanja na Kosovu

PROCEDURALNA UPUTSTVA

Uvodna aktivnost: Biti antropolog

- Počnite tako što ćete govoriti o ulozi antropologa.
- Recite učenicima da će imati ulogu antropologa i da će morati da otkriju više o civilizacijama.
- Pokažite učenicima kulturno dobro koji ste doneli u učionicu. Ako nemate kulturno dobro, učenicima možete pokazati slike drevnih egipatskih kulturnih dobara (Dodatak 4.3).
- Prvo, zatražite od učenika da prepoznaju predmete i namenu predmeta.
- Zatim, pitajte ih šta predmeti govore o kulturi. Koje vrednosti/verovanja su prikazana kroz

ZANATSKA RADNJA, ĐAKOVICA

predmete? Gledajući predmete, šta možemo da pretpostavimo o značaju koji su oni imali za ljude u toj kulturi?

- Pomognite učenicima da prepoznaju opipljive predmete (građevine i kulturna dobra) koji odražavaju nematerijalne aspekte kulture.
- Kao razred, definišite nematerijalnu baštinu i sastavite spisak elemenata nematerijalnog nasleđa.

Glavna aktivnost: Antropolog na Kosovu

- Podelite učenike u male grupe (3-4 po grupi).
- Neka svaka grupa razmišlja o predmetu koji predstavlja kulturni aspekt sa Kosova. neka učenici razmišljaju o kulturnim dobrima koje bi pronašli u nacionalnom muzeju ili o stvarima kao što su umetnost/muzika/odevanje/kuhinja/kućni predmeti.
- Neka svaka grupa odluči o jednom predmetu i neka nacrtaj sliku tog predmeta na parčetu papira.
- Kada svaka grupa završi svoj crtež, sakupite sve crteže i podelite crteže svakoj grupi. (Pobrinite se da grupa ne dobije svoj crtež.)
- Sada, kažite učenicima da su oni antropolozi i da su upravo otkrili taj predmet.
- Prvo, oni moraju da prepoznaju predmet ili da iznesu svoje mišljenje o tome šta je taj predmet.
- Zatim, neka razgovaraju o tome šta taj predmet govori o kulturi na Kosovu. Zašto je taj predmet važan? Šta taj predmet govori o vrednostima/verovanjima na Kosovu? Možemo li da razumemo

DEF, A TRADITIONAL MUSICAL INSTRUMENT

odnose (porodica, prijatelj, društvo) na osnovu te slike?

Ispitivanje

Neka svaka grupa pokaže svoju sliku i kratko opiše šta ona govori o kulturi na Kosovu.

- Koje vrednosti predmet pokazuje?
- Da li predmet prikazuje značaj rituala ili ceremonija? Ako je odgovor da, kako?

Završite ovu aktivnost ponavljajući učenicima da kultura ima mnogo slojeva. Artefakti/predmeti, statue i građevine prikazuju materijalnu kulturu, ali ti predmeti prikazuju i vrednosti/verovanja i rituale društva. Dobar antropolog tumači materijalnu kulturu da bi razumeo misti i verovanja ljudi te da bi na taj način stekao obuhvatniju sliku o kulturi društva.

SAVETI ZA NASTAVNIKE

Različite aktivnosti:

- Svakom učeniku dajte jedan deo slagalice Kosova (Dodatak 4.1). (Delovi slagalice će morati da se prethodno iseku da bi svaki učenik dobio po jedan deo slagalice.) Neka učenici razmisle o usmenom predanju/pesmama/receptima koji predstavljaju nematerijalne aspekte njihove kulture. (Učenici bi trebalo da budu što konkretniji.) Na svakom delu slagalice, učenici bi trebalo da zapišu ili nacrtaju artefakt koji je u vezi sa određenim elementom nematerijalnog nasleđa. Nakon što svaki učenik završi svoj deo slagalice, taj učenik svoj deo daje drugom učeniku da ga analizira. Sada, učenici moraju da odigraju ulogu antropologa koji je upravo otkrio artefakt kulture. Svaki učenik bi zatim trebalo da pogleda deo slagalice svog partnera i da razgovara ili zapiše nešto o tome šta taj deo slagalice govori o kulturi. Šta taj deo govori o verovanjima ili vrednostima na Kosovu? Svaka osoba bi trebalo da zapiše izveštaj o zaključcima o delu svog partnera. Zatim, učenici mogu da spoje delove u slagalicu da bi se stvorila velika vizuelna slika te kulture.

Prpratne aktivnosti:

- Učenici bi mogli da odu kući i da pronađu stvarne artefakte koje će doneti u učionicu radi dalje diskusije o toj temi.
- Učenici bi mogli da sakupe slike/recepte/priče koje bi se sakupile u knjigu razredne antropologije.
- Učenici bi mogli da stvore kulturni kalendar od razredne kolekcije predmeta, kao što su slike, priče i recepti.

Dodatni resursi:

- Savet Evrope, Dokumentarac o danima nematerijalnog nasleđa, Kosovo
- <http://www.unesco.org/culture/ich/doc/src/01857-EN.pdf>
- American Anthropological Association
- National Geographic Website

Zaštita i Očuvanje Kulturnog Nasleđa

NAZIV: KOVČEG NAŠE ZAJEDNICE

RAZREDI: 3 - 6. RAZRED

TRAJANJE: 40 MINUTNA LEKCIJA

REZULTATI UČENJA

Učenici će moći da:

- Opišu ulogu arheologa, istoričara umetnosti, arhitekta ili drugih stručnjaka uključenih u istraživanje, konzervaciju i očuvanje kulturnog nasleđa;
- Razgovaraju o načinima i razlozima za zaštitu kulturnog nasleđa;
- Daju primere kako se kulturno nasleđe štiti ili kako bi trebalo da se zaštiti na Kosovu;
- Shvate da svi ljudi imaju odgovornost da zaštite kulturno nasleđe.

MATERIJAL/PRAKTIČNI USLOVI

- Za uvodnu aktivnost data su tri primera, ali biste vi mogli da stvorite više primera za pogađanje pre nego što čas počne.
- Primerci kovčega zajednice za svaku grupu (Dodatak 5.1).

PREGLED

Cilj ove lekcije je da se očuvanje i promocija kulture sagledaju sa stanovišta stručnjaka u datoj oblasti. Oni proučavaju prošlost otkrivanjem, analiziranjem i tumačenjem artefakata. Stoga, aktivnosti su usredsređene na to da učenici igraju ulogu arheologa ili istoričara umetnosti koji je upravo otkrio artefakte njihove zajednice. Učenici bi zatim razgovarali o načinima za zaštitu kao i o razlozima zašto bi trebalo da očuvaju artefakte koje otkriju.

PROCEDURALNA UPUTSTVA

Uvodna aktivnost: Gde se nalazim?

- Počnite razgovorom o ulozi arheologa, istoričara umetnosti, arhitekta ili drugih stručnjaka iz oblasti zaštite nasleđa. Oni obično traže ono što je

ostavljeno u obliku artefakata i drugih dokaza da bi shvatili prošlost.

- Zatim, neka učenici vežbaju ulogu stručnjaka igrajući se igre pogađanja. Kažite učenicima da su pronađeni sledeći predmeti i zatražite od njih da pogađaju odgovor na to gde su ti predmeti pronađeni. Igra je jednostavna ali će pokazati kako se analiziraju predmeti i kako se na osnovu toga neke stvari predviđaju. Pitajte ih zašto su izabrali odgovor koji su dali.

- Kažite učenicima da su pronašli sledeće predmete:

- Šešir za žurku, rog, lepršava traka, pozivnica za žurku, konfete. Gde su ti predmeti mogli da budu? Odgovor je žurka.
- Olovke, gumice, papir, lenjir, bojice, knjige. Gde su ti predmeti mogli da budu? Odgovor je škola.
- Pasta za zube, četkica, sredstvo za ispiranje ustiju, četkica za zube, šampon. Gde su ti predmeti mogli da budu? Odgovor je kupatilo.
- Objasnite učenicima da arheolozi rade istu vrstu vežbe razmišljanja. Pa ipak, oni traže artefakte iz prošlosti i moraju da donose zaključke o tome šta im ti artefakti govore o kulturi i ljudima.

Glavna aktivnost: Stvaranje kovčega zajednice

Ova vežba je suprotna uvodnoj aktivnosti. Učenici znaju mesto-zajednicu u kojoj žive. Cilj je da učenici razmišljaju o važnim artefaktima (materijalnim predmetima) koje bi arheolog mogao da otkrije za dve stotine godina u budućnosti.

- Podelite učenike u male grupe od 3-5.

- Kažite učenicima da se nalaze 200 godina u budućnosti i da su arheolozi. Arheolozi su kopali u njihovoj zajednici.

- Kažite učenicima da rade kao grupa i da smisle 5 predmeta/artifakta za koja misle da su važna u njihovoj zajednici u 2012. god. a koja bi mogla da se otkriju u budućnosti.

- Svakoj grupi dajte primerak kovčega zajednice (Dodatak 5.1) i neka nacrtaju ili zapišu artefakte za koje misle da su važni za njihovu zajednicu. (Ti artefakti bi trebalo da budu važni u smislu kulture. To bi mogao da bude muzički CD, komad odevnog predmeta, objekat/struktura koja je važna.)

Ispitivanje

Neka grupe podele svoju sliku u toku dela „pokaži i kaži“. Neka razgovaraju o artefaktima koje su nacrtali/zapisali objašnjavajući šta za njih artefakt znači i kako on predstavlja njihovu kulturu. Na kraju, razgovarajte o tome kako se kovčeg njihove zajednice može zaštititi i zašto? Pitanja koja bi pomogla učenicima da razmišljaju o zaštiti kulturnog nasleđa mogla bi da budu sledeća:

- Šta se može uraditi da se artefakti ne bi uništili?
- Šta mi, kao pojedinci, možemo da uradimo da pomognemo da se zaštite artefakti?
- Zašto bi trebalo da zaštitimo te predmete za budućnost?

SAVETI ZA NASTAVNIKE

Različite aktivnosti:

- Glavna aktivnost se može realizovati pojedinačno a svaki učenik bi mogao da napravi kovčeg svoje zajednice, sa predmetima za koje misli da su važni. Posle toga, mogu se prikazati primeri kovčega zajednice.

Prpratne aktivnosti:

- Kažite učenicima da razmisle o tome kako bi oni zaštitili predmete u kovčegu njihove zajednice. Kažite učenicima da će stvoriti posebnu frazu koja lozinka za otvaranje kovčega njihove zajednice. Fraza kao lozinka mora biti jedini način na koji mogu da zaštite svoje predmete kulturnog nasleđa. Na primer: „Neću bacati đubre na ulice u mojoj zajednici.“. To je poput zakletve u vidu fraze koja je ujedno i lozinka koja pomaže da se zaštite predmeti kulturnog nasleđa.

- Napravite kovčeg zajednice u razredu koji bi bio živi prikaz kulturnih artefakata vaše zajednice a koje želite da očuvate i prenesete sledećoj generaciji. Uzmite veliku kutiju za kovčeg vaše zajednice u razredu. Neka svaki učenik donese artefakt koji će staviti u kutiju.

Zaštita i Očuvanje Kulturnog Nasleđa

NAZIV: ARTIFAKTI

RAZREDI: 6 - 9. RAZRED

TRAJANJE: 40 MINUTNA LEKCIJA

REZULTATI UČENJA

Učenici će moći da:

- Opišu ulogu arheologa, istoričara umetnosti, arhitekta ili drugih stručnjaka uključenih u istraživanje, konzervaciju i očuvanje kulturnog nasleđa;
- Navedu šta to znači zaštititi kulturnog nasleđa;
- Daju primere kako se kulturna nasleđe štiti ili kako bi trebalo da se zaštiti na Kosovu;
- Shvate da svi ljudi imaju odgovornost da zaštite kulturnu baštinu;
- Ispituju načine na koje se mogu angažovati u svojoj zajednici na zaštitu kulturnog nasleđa.

MATERIJAL/PRAKTIČNI USLOVI

- Primerici tabele artefakata za svakog učenika (Dodatak 5.2);
- Dati primere kulturnih artefakata (starih i novih), CD-ove, odevne predmete, slike artefakata, itd.

PREGLED

Cilj ove lekcije je da se očuvanje i promocija kulture sagledaju sa stanovišta stručnjaka u datoj oblasti. Stoga, aktivnosti su usredsređene na to da učenici igraju ulogu stručnjaka koji istražuju njihovu zajednicu. Učenici bi zatim razgovarali o načinima za zaštitu kao i o razlozima zašto bi trebalo da očuvaju artefakte koje otkriju

PROCEDURALNA UPUTSTVA

Uvodna aktivnost: Posao arheologa

- Počnite razgovorom o ulozi stručnjaka u datoj oblasti (arheolog, istoričar umetnosti, etnolog, itd.). Stručnjaci obično traže ono što je ostavljeno u obliku artefakata i drugih dokaza da bi shvatili prošlost. Zatim, moraju da donose zaključke o tome

MANASTIR VISOKI DEČANI (DETALJ)

šta im artefakti govore o kulturi i ljudima.

- Kažite učenicima da zamisle da je arheološka ekspedicija u vašoj školi nedavno otkrila više artefakata koje razred sada mora da ispita i protumači. Naglasite da su učenici izabrani za ovaj posao jer su najbolji stručnjaci za arheološka nalazišta (ili stručnjaci za arhitektonske spomenike, istorijska nalazišta, kulturni pejzaž, itd.).

- Podelite odeljenje u četiri ili pet grupe jednake veličine.

- Svakom učeniku dajte primerak tabele artefakata (Dodatak 5.2) i svakoj grupi dajte po jedan artefakt.

- Neka svaka grupa pogleda svaki od artefakata koje ste doneli tako da mogu da popune svoju tabelu.

- Kažite učenicima da ispituju svaki predmet i da popune tabelu vezano za svaki predmet. Menjajte predmete u učionici tako da svaka grupa može da pogleda sve predmete.

- Neka učenici razmisle o drugim artefaktima/predmetima iz njihove kulture i neka ih dodaju tabeli.

SAVETI ZA NASTAVNIKE

Različite aktivnosti:

- Da bi analiza predmeta bila izazovnija, umesto korišćenja tabele artifakata, neka učenici naprave kategorizaciju predmeta na osnovu sledeće tabele. Neka učenici u grupama naprave spisak prikaza kulturnog nasleđa Kosova, na osnovu sledeće tri kategorije i zatražite od njih da razmisle o tome gde se ti prikazi mogu naći u njihovoj zajednici.

Vizuelni prikazi

Fotografije/
slike/
crteži/pisanija

Usmeni prikazi

Narodna
predanja/
priče/usmeni
rituali/muzika

Kinestetički prikazi

Ples/
zanat/
rituali

Glavna aktivnost: Stvaranje muzejske izložbe

Sada kada su učenici uopšteno shvatili kako se prepoznaju i razmatraju artefakti, trebalo bi da se usredsrede na načine za njihovu zaštitu i promovisanje.

- Učenici mogu da ostanu u svojim grupama.
- Neka svaka grupa pogleda tabelu koju je popunila u prethodnoj aktivnosti i neka izabere jedan artefakt.
- Kažite učenicima da se pretvaraju da rade u muzeju i da će predmet koji izaberu biti izložen. Kažite učenicima da zapišu kratko objašnjenje predmeta.

Ispitivanje

Neka predstavnik svake grupe podeli sa ostalima ono što je grupa zapisala. Nakon što svaka grupa iznese svoju ideju, neka razred razgovara o tome šta svako pojedinačno može da uradi da bi se predmeti zaštitili.

- Šta je to što ljudi moraju da urade da bi se pobrinuli da se ti predmeti i kultura koju oni predstavljaju ne unište?
- Da li postoji nešto što bi pojedinci mogli da urade da se sačuva kultura za buduće generacije?
- Da li postoji nešto što mi kao razred možemo da uradimo?
- Šta bi se desilo kada ne bi sačuvali svoju kulturu?

- Učenici bi zatim mogli da stvore načine na koje bi obrazovali ljude u svojoj zajednici o tim kulturnim prikazima. Mogli bi da stvore reklamnu kampanju o jednom od njihovi primera iz tabele.

Pratne aktivnosti

- Neka učenici isplaniraju i predstave izložbu koja promovira različite kulturne prikaze koje sakupe iz svoje zajednice.
- Učenici bi mogli da naprave kampanju posterima u svrhu obrazovanja svoje zajednice o mestima kulturnog nasleđa i načinima da se ona očuvaju.
- Posetite internet i saznajte koji su to zakoni kojima se štite arheološka nalazišta.
- Koje vrste nalazišta su zaštićene?
- Da li vam je potrebna arheološka dozvola od vlade da kopate?
- Ako je moguće, posetite neko arheološko nalazište ili razgovarajte sa agencijama koje pomažu zaštiti lokaliteta nasleđa.

Pratne aktivnosti:

- Ovaj vebsajt prikazuje kosovski zakon za nasleđe:

http://www.assembly-kosova.org/common/docs/ligjet/2006_02-L88_en.pdf

Raznolikost: Naš Identitet

NAZIV: KO SAM JA?

RAZREDI: 3. RAZRED

TRAJANJE: 40 MINUTNA LEKCIJA

REZULTATI UČENJA

Učenici će moći da:

- Opišu lične karakteristike i sposobnosti koje imaju i način na koji će steći te sposobnosti i karakteristike;
- Prepoznaju opšte aspekte koji utiču na oblikovanje identiteta;
- Razumeju kako okruženje oblikuje naš identitet.

MATERIJAL/PRAKTIČNI USLOVI

- Za uvodnu aktivnost potreban je otvoreni prostor;
- Primerici vežbanke „Ko sam ja“ za svakog učenika (Dodatak 6.1).

PREGLED

Da bismo razumeli pojam raznolikosti i interakcije sa drugim ljudima, moramo prvo početi da učimo o sebi samima i o tome kako da tumačimo svet na osnovu toga ko smo i na osnovu naših ideja i verovanja. Ova lekcija ima za cilj da pomogne učenicima da razumeju ko su oni kao pojedinci i odakle mogu poticati njihove ideje i verovanja. Lekcija je usredsređena na razmišljanje samih učenika o sebi.

PROCEDURALNA UPUTSTVA

Uvodna aktivnost: Svi oni koji...

- Zatražite od učenika da stoje na jednoj strani učionice;
- Objasnite im da ćete čitati neke izjave koje počinju sa „Svi oni koji...“ i nastavite sa nekim činjenicama. Posle svake izjave, učenici koji se slažu sa izjavom neka pređu na drugu stranu učionice. Primer: ako kažete „Svi oni koji imaju braću i sestre“, zatim oni učenici koji imaju braće i sestre

DECA IGRAJU (RAD NA KERAMICI), OD SEVCAN CERKEZ

prelaze na drugu stranu;

- Počnite da čitate izjave jednu po jednu i učenicima dajte vremena da se kreću ako žele;
- Kada se učenici pomere, nastavnik postavlja propraćna pitanja učenicima u vezi sa izjavom. Na primer: „Koliko braće i sestara imate?“
- Čitajte izjave u vezi sa informacijama koje ostali u razredu znaju i ne znaju. Neki primeri mogu biti sledeći:
 - Svi oni koji vole sport više od muzike;
 - Svi oni koji su pročitali roman „X“;
 - Svi oni koji imaju naočare;
 - Svi oni koji žive u porodici sa više od 5 članova.
- Pokušajte da završite sa izjavom koja će naterati sve učenike da se pomere, npr: „Svi oni koji su učenici 6. razreda.“;
- Pokažite ideju toga koliko smo različiti i koliko sličnosti imamo sa drugima tražeći od učenika da komentarišu aktivnost i rezultate poste izjava.

SAVETI ZA NASTAVNIKE

Prpratne aktivnosti

- Nađite knjigu ili snimak u vašoj školskoj biblioteci ili onlajn koji biste podeli sa vašim razredom, a koji govori o sebi, samopoštovanju, divnoj deci, deci u drugim zemljama, itd.

Glavna aktivnost: Ko sam ja?

- Pripremite učenike da dublje razmišljaju o sebi – svojim sposobnostima, karakteristikama, onome što vole/ne vole. Kažite im da iako imaju slične međusobne karakteristike, oni takođe imaju jedinstvenu ličnost.

- Svakom učeniku dajte upitnik „Ko sam ja?“ (Dodatak 6.1). Zatražite od učenika da rade individualno i da odgovaraju na pitanja. (Sakupite vežbanke „Ko sam ja?“ i sačuvajte ih za sledeću jedinicu lekcije).

Ispitivanje

Otvorite diskusiju postavljajući pitanja učenicima o procesu oblikovanja identiteta i šta utiče na taj proces. Postavite im sledeća pitanja:

- Koji su ljudi važni u vašem životu? Kako oni utiču na vas?

- Koje događaje u svom životu nikada nećete

zaboraviti?

- Kojim grupama ili organizacijama pripadate?

Zašto pripadate tim grupama?

- Koje filmove/TV emisije/muziku volite?

- Možete li da se setite nekih uticaja koji nisu neophodno iz vašeg neposrednog okruženja?

Možete da završite rečju da bi svako trebalo da bude svestan sopstvenog identiteta i načina na koji se on oblikuje. Naš identitet oblikuju naše neposredno okruženje (porodica, prijatelji, škola, itd.), važni događaji u životu, grupe sa kojima se družimo, nacionalna/lokalna istorijska i narodna kultura, kao i globalna dešavanja. To su sve faktori koji doprinose onome u šta verujemo i šta cenimo.

Raznolikost: Naš Identitet

NAZIV: OKVIR NAŠE LIČNOSTI

RAZREDI: 6 - 9. RAZRED

TRAJANJE: 40 MINUTNA LEKCIJA

REZULTATI UČENJA

Učenici će moći da:

- Prepoznaju opšte aspekte koji utiču na oblikovanje identiteta;
- Opišu lične karakteristike i sposobnosti koje imaju i način na koji će steći te sposobnosti i karakteristike;
- Razumeju kako se identitet stvara/oblikuje i od neposrednih i od globalnih uticaja;
- Shvate da identitet nije statički i da se uvek menja.

MATERIJAL/PRAKTIČNI USLOVI

- Veliki prostor da bi učenici mogli da se kreću u njemu u toku prve aktivnosti;
- Primerci obrasca okvira za svakog učenika (Dodatak 6.2);
- Papiri formata A4 ili A5, markeri, lepak;
- Ne zaboravite da sakupite popunjene okvire ličnosti i da ih sačuvate za sledeću jedinicu.

PREGLED

Da bismo razumeli pojam raznolikosti i interakcije sa drugim ljudima, moramo prvo početi da učimo o sebi samima i o tome kako da tumačimo svet na osnovu toga ko smo i na osnovu naših ideja i verovanja. Ova lekcija ima za cilj da pomogne učenicima da razumeju ko su oni kao pojedinci i odakle mogu poticati njihove ideje i verovanja. Lekcija je usredsređena na razmišljanje samih učenika o sebi. Diskusija u učionici će olakšati proces analize uticaja iz našeg okruženja.

PROCEDURALNA UPUTSTVA

Uvodna aktivnost: Pravljenje okvira ličnosti

- Svakom učeniku dajte obrazac okvira (Dodatak 6.2). Zatražite od njih da rade svako za sebe.

KUPOLA SULTAN MEHMET FATIH DŽAMIJE U PRIŠTINI

- Moraju da zapišu svoje ime unutar okvira (bolja opcija bi bila da stave svoju fotografiju ako je to izvodljivo).

- Neka učenici popune delove u vidu traka u svom okviru. Vodite ih tražeći od njih da izraze svoje lične karakteristike i aspekte života koji su im važni. Na primer, šta vole, koje su njihove vrednosti, verovanja, društvene činjenice (porodica, škola, članstvo u nekoj grupi), itd. Možete sami da im date primer: „Ja sam igrao tenis.“, ili: „Ja sam u braku i imam sina.“.

- Nakon što učenici završe sa popunjavanjem svog okvira, sakupite ih i sačuvajte za sledeću jedinicu.

Glavna aktivnost: Šta utiče na moj identitet?

- Koristite različite delove učionice da prikažete papire formata A4 sa različitim faktorima koji utiču na ljude. Faktori:

- Porodica
- Prijatelji
- Sport
- Umetnost/književnost
- Škola
- Mediji
- Slavni ljudi
- Vlada
- Ostalo

SAVETI ZA NASTAVNIKE

Propratne aktivnosti

- Istražite ideju kako mediji utiču na našu ličnost. Pokažite neke slike iz časopisa ili isečke filmova i pitajte učenike kako mediji oblikuju našu ličnost. Pomozite im da razmisle o tome kako mediji definišu lepotu, muškost i ženskost. Neka učenici analiziraju reklame u časopisima da utvrde poruku i njen uticaj.

- Istražite narodno predanje iz lokalne istorije i razgovarajte o tome kako ono doprinosi identitetu. Pokažite istorijske slike i analizirajte njihovo značenje.

- Neka učenici pogledaju okvir svoje ličnosti i neka odrede najveći faktor koji utiče na to ko su oni kao pojedinci. Učenici bi trebalo da pogledaju papire u učionici i da dođu do parčeta papira koji predstavlja najveći faktor koji na njih utiče.

- Kada svako dođe do papira, zabeležite gde stoji najveći broj učenika i zatražite da prokomentarišu taj faktor koji utiče na njih.

- Zatim, podelite učenike u male grupe i svakoj grupi dajte jedan faktor. Na primer, jedna grupa bi imala „školu“, druga grupa „medije“ itd.

- Dajte učenicima par minuta da porazgovaraju o tome kako taj faktor utiče na ljude. Na primer, na koji način škola utiče na ljude?

- Neka svaka grupa ostatak odeljenja obavesti o čemu je razgovarala.

Ispitivanje

- Zatražite od učenika da razmisle o okvirima svoje ličnosti. Počnite diskusiju postavljajući im pitanje šta utiče na to oblikovanje njihovog identiteta, verovanja i vrednosti:

- Zašto cenite određene stvari?

- Odakle potiču vaše vrednosti/verovanja?

- Koji je najvažniji uticaj u vašem životu?

- Možete li da se setite nekog uticaja koji ne potiče neophodno iz neposrednog okruženja?

- Podsetite učenike da naš identitet oblikuju naše neposredno okruženje (porodica, prijatelji, škola, itd.), važni događaji u životu, grupe sa kojima se družimo, nacionalna/lokalna istorijska i narodna kultura, kao i globalna dešavanja. To su sve faktori koji doprinose onome u šta verujemo i šta cenimo.

- Pomognite učenicima da shvate da se naše shvatanje samih sebe stalno menja, postavljajući sledeća pitanja:

- Da li mislite da je okvir vaše ličnosti bio isti kada ste bili u 3. razredu? Da li će izgledati isto kada napunite 30 godina? Zašto ili zašto ne?

- Završite rečju da naš identitet nije statičan već dinamičan. On se nalazi u stanju stalnog razvoja i promene.

Raznolikost: Različite Pretstavke

NAZIV: DA LI VIDIM CELU SLIKU?

RAZREDI: 3 - 6. RAZRED

TRAJANJE: 40 MINUTNA LEKCIJA

REZULTATI UČENJA

Učenici će moći da:

- Razumeju značenje pretpostavki i stereotipova;
- Shvate kako ljudi imaju različita gledišta o onome što vide;
- Objasne kako različiti ljudi mogu da tumače istu stvarnost na različite načine;
- Shvate da druge kulture tumačimo kroz naša gledišta.

MATERIJAL/PRAKTIČNI USLOVI

- Donesite listove „Ko sam ja?“ koje su učenici popunili u prethodnoj lekciji;
- Učenici će morati da sede u parovima za uvodnu aktivnost;
- Za aktivnost statue, klupe u učionici se moraju postaviti u krugu ili u četiri ugla.

PREGLED

The aim of this lesson is to help make students aware that we can see things from different perspectives or points of view. We also want to demonstrate to students that we often make assumptions that are incorrect when we only look at something from one point of view.

PROCEDURALNA UPUTSTVA

Uvodna aktivnost: Predstavljanje mog partnera

- Neka učenici sede u paru;
- Učenicima nije dozvoljeno da razgovaraju sa svojim partnerima. Zatražite od svakog učenika da razmisli o životu svog partnera i ko je ta osoba. Učenici bi trebalo da se usredsrede na stvari koje nisu vidljive;
- Neka svaki učenik zapiše par stvari za koje misli da su tačne u vezi sa životom njegovog

partnera. Na primer, ako misli da partner dolazi iz velike porodice ili da partner voli da igra fudbal. Dajte učenicima malo vremena da razmisle/zapišu nešto o svojim partnerima;

- Svakom učeniku dajte popunjen obrazac „Ko sam ja?“ o njihovom drugu iz odeljenja iz prethodne lekcije. Zatražite od njih da to uporede sa onim što su napisali. Zatražite od dva ili tri učenika da podele svoje zaključke, ali ih ne puštajte u ovoj fazi da ulaze dublje u analizu.

Glavna aktivnost: Aktivnost statue

- Postavite stolice u krug ili u četiri ugla učionice.
- Zatražite dva ili tri dobrovoljca. Zatražite da vas prate na minut van učionice. Objasnite im da moraju da sede u sred učionice i da se ponašaju kao jedna statua (tela dobrovoljaca moraju da budu blizu jedna drugima u nekakvom obliku formacije). Kažite im da stave nešto neobično na njihova tela, tj. da okače svoje naočare na njihovom uvetu, ili da drže prsten između ustiju. Kažite im da ostanu nepomični tokom aktivnosti, kao statua.
- Vratite se u učionicu i zatražite od učenika da na par sekundi zatvore oči. Uvedite dobrovoljce koji poziraju kao statua. Kada je sve spremno, kažite učenicima da otvore oči.
- Zatražite od učenika u različitim delovima učionice ili u različitim uglovima da odgovore na neka pitanja u vezi sa statuom, npr: Koliko očiju

vidite na statui? Koliko stopala? Koliko prstiju vidite na desnim rukama? Itd.

- Sada, zatražite od nekih učesnika da pogode šta se nalazi na strani statue koju ne vide.

- Kažite učesnicima da zamene mesta da bi seli na suprotnoj strani od one na kojoj su sedeli. Zatražite od njih da analiziraju svoje odgovore. Ili biste mogli da im opet postavite ista pitanja.

Ispitivanje

- Zatražite od učenika da razgovaraju o aktivnostima sa svojim partnerima. Da li su pogodili sve informacije u svakoj aktivnosti? Da li su imali pretpostavke koje nisu bile tačne?

- Pitajte učenike zašto su u drugoj aktivnosti možda različito gledali na neke stvari. Pitajte učenike da li su ikada bili u bioskop ili gledali snimak sa prijateljem i, da je na kraju filma, svako mislio da su različite stvari u filmu bile važne, smešne, tužne, dosadne ili zanimljive. Pitajte učenike kako je to moguće. Kako dvoje ljudi može gledati isti film i videti različite stvari?

- Pitajte učenike zašto imamo pretpostavke? Odakle dolaze naše pretpostavke?

- Zatražite od učenika da razmisle o pitanju: Koliko naše percepcije mogu uticati na naše razumevanje drugih ljudi i kultura?

SAVETI ZA NASTAVNIKE

Različite aktivnosti:

Slažem se ili ne slažem se?

- Na četiri komada papirne table zapišite jedno od sledećeg: sasvim se slažem, slažem se, ne slažem se i nimalo se ne slažem. Zalepite svaki papir na zidu u različitim uglovima učionice.

- Navedite sledeće: Način na koji ja rešavam stvari je najbolji. Neka se učenici pomere u ugao koji im najviše odgovara. Zatražite od učenika da naprave parove i da jedan drugom objasne razloge za svoje mišljenje (koristeći aktivno slušanje). Zatim, zatražite od predstavnika iz svakog ugla da navedu razloge za stavove koje imaju njihovi parovi.

- Zatim, kažite učenicima da će imati šancu da dato pitanje sagledaju sa drugačijeg stanovišta. Zatražite od grupe koja se „potpuno slaže“ da pređe u ugao grupe koja se „ne slaže“ a od grupe koja se „ne slaže“ da pređe u ugao grupe koja se „potpuno slaže“. Zatim, zatražite od grupe koja se „nimalo ne slaže“ da pređe u ugao grupe koja se „slaže“, a od grupe koja se „slaže“ da pređe u ugao grupe koja se „nimalo ne slaže“.

- Nakon što učenici pređu u novi ugao koji im je određen, zatražite od njih da svoje prvo mišljenje ostave po strani na trenutak, da ostanu otvorenog uma, i da pokušaju da razmisle o svim razlozima zbog kojih bi mogli da imaju drugačiji stav o istoj izjavi: Način na koji ja rešavam stvari je najbolji. Nakon što učenici porazgovaraju o razlozima za svoje novo mišljenje sa partnerima (ponovo, koristeći aktivno slušanje), zatražite od predstavnika iz svakog ugla da navedu razloge za nove stavove koje imaju njihovi parovi.

Propratne aktivnosti

- Neka učenici nešto napišu o iskustvu koje su imali a kada je po njihovom mišljenju neko doneo netačan sud, kao i o iskustvu kada su po njihovom mišljenju imali pogrešan sud o nekom drugom.

Raznolikost: Različite Pretpostavke

NAZIV: JEDAN OKVIR NE ODGOVARA SVIM SLIKAMA

RAZREDI: 6 - 9. RAZRED

TRAJANJE: 40 MINUTNA LEKCIJA

REZULTATI UČENJA

Učenici će moći da:

- Razumeju značenje gledišta/pretpostavki/stereotipova;
- Tumače ponašanja, običaje, postupke i prakse sa više od jedne tačke gledišta;
- Objasne kako različiti ljudi mogu da istu stvarnost tumače na različite načine;
- Prepoznaju da kada ljudi uče o drugim ljudima i kulturama to tumače kroz okvir svoje kulture/ličnosti;
- Razumeju da na njihov način razmišljanja utiču društvene sile kao što su mediji, istorija i egocentrične ideje.

MATERIJAL/PRAKTIČNI USLOVI

- Slike ljudi koji nisu poznati učenicima (primeri se mogu naći u Dodatku 7.1);
- Papirna tabla, markeri, lepak.

PREGLED

Cilj ove lekcije je da se pomogne da se učenici upoznaju sa time da na stvari možemo gledati sa različitih uglova ili tački gledišta. Takođe, želimo da pokažemo učenicima da često imamo pretpostavke kada na nešto gledamo samo sa jedne tačke gledišta. Učenici će imati priliku da ispitaju odakle potiču njihovi stereotipovi i pretpostavke i da izazovu stereotipove koje imaju.

PROCEDURALNA UPUTSTVA

Uvodna aktivnost: Različita mišljenja

- Zatražite od učenika da stanu u krug. Kažite im da će morati pažljivo da slušaju svoje drugove iz odeljenja tokom ove aktivnosti;
- Svaki učenik mora da se seti slavne ličnosti. Nakon što učenici razmišljaju par sekundi, zatražite da redom navedu koje su se ličnosti setili;
- Kada svako završi sa pominjanjem svoje slavne

UČENICI CRTAJU TOKOM RADIONICE U PRIZRENU

ličnosti, počnite drugu rundu. U ovoj rundi, zatražite od učenika da pomenu ličnost koju je izabrao njihov školski drug sa leve strane. Možete očekivati da se neki od njih neće setiti koju ličnost je pomenuo njihov školski drug sa leve strane. U tom slučaju, učenici mogu ponovo da pomenu svoju ličnost;

- Nakon što svako nešto kaže, nastavnik bi trebalo da kaže učenicima da se sete raznolikosti ljudi koji su pomenuti i različitih mišljenja u odeljenju. Zašto ima toliko različitih pomena slavni ličnosti u odeljenju? Da li je to dobro ili loše? Zašto?

Glavna aktivnost: Ko su ti ljudi?

- Podelite učenike u grupe od 3 do 5 osoba. Svakoj grupi dajte sliku ličnosti koje učenici ne poznaju (to mogu biti slike slavni ličnosti koje učenici ne poznaju ili slike neslavni ličnosti za koje ste vi čuli). Možete koristiti uzorak slika iz ovog priručnika (Dodatak 7.1) ili možete da izaberete druge slike za koje mislite da su odgovarajuće. Različite grupe mogu dobiti primerak iste slike. To će vam omogućiti da otvorite diskusiju o tome tokom ispitivanja.

- Zatražite od učenika da unutar svoje grupe porazgovaraju o svojoj slici. Svaka grupa mora da napravi okvir za sliku svoje ličnosti, koji je sličan okviru njihove ličnosti iz prethodne lekcije. Pokažite im obrazac (Dodatak 6.2) da bi mogli da urade nešto slično i neka svoje ideje zapišu na papirnoj tabli. Podstaknite ih da budu kreativni i da prate svoju ideju o tome kako da naprave okvir ličnosti. Učenici bi trebalo da se usredsrede na lični i profesionalni život date ličnosti, uključujući socio-ekonomski status,

uzrast, obrazovanje, porodicu, itd.

- Kada učenici završe okvire, zatražite od njih da svoje okvire okače na zidu.
- Kažite učenicima da prošetaju i pogledaju sve postere, ili ako ima vremena, grupe bi mogle da prestave svoje postere.
- Naglasite tačne informacije o svakoj ličnosti na slikama i ostavite malo vremena učenicima da to upiju.

Ispitivanje

Pomognite učenicima da istraže odakle potiču njihove ideje o drugim ljudima. Prapatna pitanja koja možete postaviti su sledeća:

- Kako i zašto se naveli date informacije za vašu sliku?
- Zašto je neka od informacija o slikama zasnovana na stereotipovima?
- Kako možemo izbeći pretpostavke i stereotipove o drugim ljudima?
- Šta čini naše pretpostavke o drugim ljudima u svetu?

Prpratite ove prve dve aktivnosti diskusijom u razredu. Navedite učenike na svest o tome da ne postoje dva čoveka koja na istu stvar gledaju potpuno isto. Svi ljudi u određenu situaciju unose svoje vrednosti, verovanja, životna očekivanja i moć opažanja.

SAVETI ZA NASTAVNIKE

Različite aktivnosti:

Aktivnost statute (vidi prethodnu stranu)

Složena scenska aktivnost

- Ako je moguće, na visećem projektu odeljenju pokažite složenu scenu na kojoj se puno toga dešava – slika, reklama, ilustracija u knjizi ili drugi izvor koji niko od učenika ranije nije video. Kažite učenicima da se pažljivo skoncentrišu i pokažite im scenu tačnu 10 sekundi, ne duže. Onda, pitajte određene učenike, jednog po jednog, da kažu šta su videli. Zatražite od njih da budu konkretni oko detalja i pozovite druge učenike da kažu čega se oni sećaju ili da daju svoje tumačenje ako su neke stvari videli drugačije. Učenici će verovatno videti i protumačiti različite detalje – kao što svedoci zločina i nesreće često daju različite detalje o onome što su nakratko videli.

Prapatne aktivnosti

- Neka učenici izaberu aktuelni događaj u svetu ili istorijski događaj i napišu članak o događaju ili stvari sa dve tačke gledišta, koje predstavljaju suprotne tačke gledišta i koje predstavljaju dve različite zemlje.

- Neka učenici napišu šta znači sledeći citat: „Da ne biste pogrešno shvatili ponašanje drugih, na svet morate gledati sa njihove tačke gledišta, ne vaše.

- Da biste bolje generalizovali ideju o različitim pretpostavkama, možete organizovati aktivnost gde učenici moraju da obuju cipele jednog od svog druga iz odeljenja i da se prošetaju. Posle nekoliko minuta, sakupite učenike u krug i ispitajte aktivnost. Objasnite učenicima značenje fraze „Hodati u cipelama drugih“ koju ljudi često pominju.

Raznolikost: Poštovanje i Prihvatanje Razlika

NAZIV: ZAJEDNICA I PRIHVATANJE

RAZREDI: 3 - 6. RAZRED

TRAJANJE: 80 MINUTNA LEKCIJA (OVO SE MOŽE PODELITI NA 2 ODVOJENA ČASA)

REZULTATI UČENJA

Učenici će moći da:

- Prepoznaju različite zajednice (grupe) kojima pripadaju;
- Shvate da su ljudi povezani zajedničkim iskustvima i interesima;
- Prihvate da postoje razlike u svakoj zajednici a koje stvaraju raznovrsnu i zdravu zajednicu;
- Prodiskutuju o onome što će verovatno biti isključeno iz grupe;
- Pronađu načine da budu inkluzivniji.

MATERIJAL/PRAKTIČNI USLOVI

- Za uvodnu aktivnost potrebno je unapred pripremiti karte za grupnu aktivnost;
- Potrebna je otvoreni prostor u kojem se učenici mogu kretati;
- Klupko konca;
- Primerci radnog lista „Grupe kojima pripadam“ za svakog učenika (Dodatak 8.1).

PREGLED

Ova lekcija se može podeliti na dva različita časa gde bi učenici imali pauzu posle ispitivanja nakon uvodne aktivnosti.

Prva aktivnost govori o tome šta se dešava kada se ljudi osećaju isključenima iz grupa i daje mogućnost učenicima da razgovaraju o tome kako se osećate kada ste isključeni. Glavne aktivnosti su usredsređene na različite grupe/zajednice kojima ljudi pripadaju. To nam pomaže da shvatimo kako možemo biti slični ljudima koji se nalaze u različitim

CRTEŽ OD UČENIKA, PRIZREN

zajednicama i da više prihvatamo zajednice koje su drugačije od nas.

PROCEDURALNA UPUTSTVA

Uvodna aktivnost: Gde pripadam?

- Potrebno je unapred pripremiti nalepnice/etikete za ovu aktivnost. Morate se setiti različitih kategorija i stvari koje predstavljaju svaku kategoriju. Ovde su dati neki primeri koje možete da iskoristite:

- **Boje:** plava, crvena, žuta, braon.
- **Hrana:** hleb, meso, povrće, voće, ulje.
- **Životinje:** tigar, medved, pas, konj.

- Na svakoj etiketi treba zapisati jednu stvar. Na primer: jedna etiketa sadrži reč „pas“.

- **VAŽNO:** Na tri ili četiri etikete, treba zapisati nasumičnu stvar koja ne pripada nijednoj grupi, ili staviti znak pitanja na etiketi, a drugu etiketu ostaviti praznu. Cilj je da se stvore tri ili četiri etikete koje ne pripadaju nijednoj grupi.

Aktivnost:

- Aktivnost počnite tako što će učenici stojati u krugu. Kažite im da zatvore oči. Stavite nalepnicu/ etiketu na svakom učeniku. Zatim, kažite učenicima da moraju da čute i da ne pričaju tokom trajanja aktivnosti.
- Kažite učenicima da otvore oči i prošetaju i da nađu grupu kojoj misle da pripadaju.
- Stojite iza i pratite aktivnost da biste videli kako će učenici oformiti svoje grupe i da vidite šta se dešava sa učenicima koji nemaju grupu.

Ispitivanje

Obezbedite dovoljno vremena za učenike da odreaguju na situaciju nekih učenika koji nisu u grupi. Moraćete da naglasite tu situaciju u toku ispitivanja. Možete početi postavljajući sledeća pitanja:

- Da sli svako pripada zajednici?
- Pitajte učenike koji nisu imali grupu kako su se osećali.

- Pitajte da li su ih druge grupe pozvale da budu deo njihove grupe.
- Pitajte učenike šta su mogli da urade da uključe učenike koji nisu imali gde.
- Kažite svakom učeniku pojedinačno da razmisli o vremenu kada nije pozvan u neku grupu ili na neki događaj čiji je deo želeo da bude. Kako se tada osećao?

Glavna aktivnost 1: Virtuelna mreža zajednice

- Neka svi učenici stanu u krug.
- Neka učenici razmisle o stvarima koje žele da rade ili stvarima o njihovoj porodici ili životu. Kažite učenicima da izaberu jednu stvar koja im je važna ili nešto što je za njih strast. Učenici će imati priliku da otkriju da li im je neko sličan. Primeri ideja bi mogli biti sledeći:
 - Ja sam učenik.
 - Volim da igram igre sa svojim prijateljima.
 - Volim fudbal.
 - Uživam u učenju matematike.

- Imam sestru.
- Živim sa dedom i babom.
- Kada svaki učenik pojedinačno razmisli o nečemu, možete početi aktivnost. Kažite učenicima da moraju da svoju izjavu pretvore u pitanje da bi otkrili da li im je neko drugi sličan.
- Počnite aktivnost klupkom konca koji imate u ruci. Počnite postavljajući prvo pitanje. Na primer: „Ko ima sestru?“.
- Kažite učenicima koji imaju sestru da podignu svoju ruku.
- Morate da izaberete jednog od učenika koji je podigao svoju ruku. Zatim, umotajte parče konca oko vašeg prsta pre nego što bacite klupko tom učeniku. Čvrsto držite klupko.
- Kada učenik uhvati klupko, onda on postavlja pitanje i baca klupko sledećoj osobi. Opet, neka učenik umota klupko oko svog prsta pre nego što baci klupko. Podsetite učenike da moraju čvrsto da drže konac.
- Kažite učenicima ako nakon određenog pitanja niko ne oseća potrebu da podigne ruku, to ne mora da uradi. U tom slučaju, učenik koji drži klupko baca ga prijatelju i pita ga: „Dakle, šta je za tebe važno... (ime prijatelja)?“. Onda, aktivnost se nastavlja kako je i počela.
- Ideja je da se napravi mreža da bi se pokazali različiti načini na koje smo povezani.

Glavna aktivnost 2: Moje zajednice

- Počnite postavljajući pitanje učenicima šta misle o različitim pitanjima koja su im postavljena u toku aktivnosti mreže.
- Kažite učenicima da se često pridružujemo grupama na osnovu naših interesa i izbora životnog stila.
- Dajte svakom učeniku primerak lista „Grupa kojoj pripadam“ (Dodatak 8.1) i kažite im da razmisle i izaberu sve grupe kojima pripadaju.
- Nakon što učenici završe list, neka oforme male grupe i uporede svoj spisak sa ostalima u svojoj grupi.
- Zatražite od svake grupe da izabere zajednicu koju su svi zaokružili (možda škola ili porodica).
- Zatim, kao grupa, neka učenici razgovaraju/naprave spisak načina na koje zajednica koju su izabrali može biti slična grupi u drugom gradu i slična grupi u drugoj zemlji. Učenici mogu da o tome razmisle na sledeći način:

SAVETI ZA NASTAVNIKE

Prpratne aktivnosti

- Učenici bi mogli da napišu razredni ili individualni akcioni plan koji navodi ono što bi moglo da se uradi da se spreči da ljudi budu isključeni. Napišite moto odeljenja za rešavanje pitanja isključenosti.
- Neka učenici zapišu definiciju onoga što zajednicu čini „dobrom zajednicom“.

Ispitivanje

- Kažite učenicima da razmisle o tome kako se zajednice/grupe stvaraju.
- Zašto ljudi pripadaju različitim grupama?
- Kako grupe/zajednice pomažu svojim članovima?
- Da li grupe mogu biti štetne? Ako mogu, kako?
- Kažite učenicima da razgovaraju o sličnostima/razlikama u zajednicama/grupama.
- Da li školske zajednice postoje u drugim mestima na Kosovu?
- Kako bi vaša zajednica bila ista kao i zajednica koja je daleko od vas?
- Koje su neke od razlika između zajednica?
- Da li mislite da ljudi imaju iste razloge da pripadaju istoj zajednici kao i vi?

RADOVI U LOKACIJI KULTURNOG NASLEĐA, KOSOVO

Raznolikost: Poštovanje i Prihvatanje Razlika

NAZIV: SVI MI PRIPADAMO

RAZREDI: 6 - 9. RAZRED

TRAJANJE: 80 MINUTNA LEKCIJA
(MOŽE SE PODELITI NA 2 ČASA)

REZULTATI UČENJA

Učenici će moći da:

- Razviju shvaćanje o različitim zajednicama (grupama) kojima pripadaju;
- Shvate da su ljudi povezani zajedničkim iskustvima i interesima;
- Prihvate da postoje razlike u svakoj zajednici a koje stvaraju raznovrsnu i zdravu zajednicu;
- Prodiskutuju o onome što će verovatno biti isključeno iz grupe i da pronađu načine da budu inkluzivniji.

MATERIJAL/PRAKTIČNI USLOVI

- Za aktivnosti je potreban veliki prostor;
- Obojeni papir – list plavog papira za svakog učenika i tri žuta papira po učeniku;
- Klupko;
- Umetnički materijal (makaze i markeri).

PREGLED

Ova lekcija se može podeliti na dva različita časa. Nakon uvodne aktivnosti odgovaralo bi da se napravi pauza.

Prva aktivnost govori o tome šta se dešava kada se ljudi osećaju isključenima iz grupa i daje mogućnost učenicima da razgovaraju o tome kako se osećate kada ste isključeni. Drugi deo ove lekcije usredsređen je na definisanje zajednica i pogleda na različite grupe/zajednice kojima ljudi pripadaju. Ideja je da se shvate veze koje ljudi iz različitih zajednica imaju jedni sa drugima. Istraživanjem odnosa, možemo bolje da razumemo kako da poštujemo i prihvatimo grupe koje su drugačije od nas.

UČENICI CRTAJU TOKOM RADIONICE U PRIZRENU

PROCEDURALNA UPUTSTVA

Uvodna aktivnost: Osećaj isključenosti

- Odredite broj grupa koje možete da oformite sa po šestoro ili sedmoro učenika u grupi.
- Počnite govoreći grupi da su vama potrebni neki dobrovoljci. Izaberite dovoljno dobrovoljaca da biste dobili isti broj grupe koji ste ranije odredili (ako imate 7 grupa, trebaju vam 7 dobrovoljaca).
- Kažite razredu da sačeka minut dok vi razgovarate sa dobrovoljcima van učionice. Kažite dobrovoljcima da ćete se vratiti da im date uputstva.
- Vratite te se u razred i kažite mu da se podeli u grupe od po pet ili šest učesnika i da oforme krug. (Nema problema ako par grupa ima veći ili manji broj od petoro članova.)
- Svakoj grupi dajte list papira sa brojem na njemu.
- Kažite učenicima da je cilj da svaki krug spreči dobrovoljce da postanu deo njihove grupe. Trebalo bi da izaberu temu o kojoj će razgovarati (poput planiranja žurke ili školskog događaja). Svaka grupa bi trebalo da izgleda kao da se dobro zabavlja. Mogu da koriste sva moguća sredstva (izuzev nasilja) da spreče dobrovoljce da postanu deo grupe. (Grupe mogu stajati blizu jedne drugima i da drže ruke ili da okrenu leđa dobrovoljcima.)

– Ostavite grupe da se spreme i vratite dobrovoljce izvana. Kažite dobrovoljcima da je njihov cilj da postanu deo kruga koji ćete im dodeliti. Dodelite broj svakom dobrovoljcu, objasnite da će morati da priđu grupi sa istim brojem i podsetite ih da je cilj da postanu deo te grupe. Nemojte im reći da će njihova grupa da se opire. To će sami morati da shvate kasnije.

– Vratite dobrovoljce u učionicu i dajte učenicima vreme da započnu interakciju. Nastavnik bi trebalo da zna taktiku koju će grupa koristiti da isključi dobrovoljce.

– Nakon što učenici neko vreme učestvuju u aktivnosti, kažite im da se vrate na svoja mesta.

Ispitivanje

Vodite diskusiju o ovoj aktivnosti postavljajući sledeća pitanja dobrovoljcima:

- Kako ste se osećali kada ste bili isključeni?
- Koliko ste truda uložili da postanete deo grupe?
- Šta su vam članovi grupe rekli da bi vas zadržali van grupe?

Postavite sledeća pitanja članovima grupa:

- Kako ste se osećali jer ste isključili dobrovoljce?
- Koliko ste bili spremni da sprečite dobrovoljca da se pridruži grupi?

Kažite im da se u ovoj situaciji od njih tražilo da isključe člana iz grupe, ali da u stvarnom životu ljudi budu isključeni zato što se smatra da su drugačiji od članova grupe. Kažite učenicima da se prisete odgovora na sledeća pitanja:

- Možete li da se setite vremena kada ste se osećali drugačije od drugih? Koja reč najbolje opisuje to kako ste se osećali kada ste se osećali drugačijim? (Možete te reći da zapišete na tabli.)
- Da li ste ikada bili isključeni iz grupe kojoj ste želeli da se pridružite? Kako ste bili isključeni?
- Šta možemo da uradimo da sprečimo situacije u kojima se ljudi osećaju isključenima?

Kažite učenicima da se prisete osobe koja je različita od njih. Dajte učenicima par minuta da zamisle tu osobu u svojim mislima. Neka učenici podignu ruku kada se prisete takve osobe. Sada dolazi težak deo: Neka se učenici prisete najmanje dva načina na koja je ta osoba ista kao i oni. (Ako želite učenici bi mogli da to dele sa partnerom.) Istaknite učenicima da smo svi mi jedinstveni/ drugačiji pojedinci, ali da ipak imamo mnoge sličnosti.

Glavna aktivnost 1: Potražite sličnosti u grupi

- Za ovu aktivnost koristite četiri ugla ili prostora u učionici. (Ako imate samo tri dostupna prostora, i to je dovoljno.)

- Postavite jednostavno pitanje učenicima i dajte im četiri moguća odgovora.

- Dodelite jedan odgovor svakom uglu (ili prostoru) učionice.

- Kažite učenicima da odu u ugao (ili prostor) koji predstavlja njihov odgovor.

- Primer: pitajte učenike sledeće: „Koje voće više volite? Jabuku, bananu, breskvu, višnju? 1 ugao je za jabuke; 1 ugao je za banane; 1 ugao je za breskve; 1 ugao je za višnje. Učenici moraju da izaberu jednu od četiri mogućnosti i da stanu u ugao koji predstavlja voće koje su izabrali.

- Kada svi učenici izaberu svoj odgovor i stanu u delu učionice koji predstavlja njihov odgovor, trebalo bi da postoje četiri male grupe.

- Zatim, u četiri male grupe, učenici bi trebalo da razgovaraju o tome zašto su izabrali svoj odgovor.

- Učenici će vizuelno moći da to vide u svakoj grupi, učenici dele sličnost sa drugim učenicima. Primer: u grupi za jabuku, svako u toj grupi više voli jabuke.

- Konačni zadatak je da svaka od četiri grupe pronađe još jednu sličnost koju učenici dele. Na primer, u grupi za jabuku, možda nakon što budu razgovarali, svi učenici shvate da takođe vole da gledaju TV.

Dodatna moguća pitanja:

Koje je vaše omiljeno godišnje doba? Zima, leto, jesen, proleće?

Koju divlju životinju najviše volite? Lav, slon, gorila, polarni medved.

Glavna aktivnost 2: Mreže zajednice

- Počnite tražeći od učenika da definišu reč „zajednica“.

- Zatim, kažite učenicima da (kao razred ili male grupe) sastave spisak zajedničkih stvari koje zajednice mogu deliti. Te stvari mogu biti:

- jezik,
- geografija,
- porodični odnosi,
- vera,
- zajednički interesi sportskih ekipa/hobiji,
- zajedničke fizičke karakteristike.

Kažite učenicima da će stvoriti mreže zajednice odeljenja koristeći zajednice/grupe kojima pripadaju.

- Svakom učeniku dajte parče plavog papira i tri parčeta žutog papira.

POSETA BAZILICI SVETOG PETRA U MITROVICI

- Neka učenici zapišu svoje ime na plavom papiru.

- Na svakom parčetu žutog papira, neka učenici zapišu zajednicu kojoj pripadaju. Ako je moguće, neka učenici razmisle o zajednici kojoj pripadaju na lokalnom nivou, nacionalnom nivou i globalnom nivou.

- Kažite im da svoja imena okače negde na sredini zida.

- Zatim, kažite im da oko svog imena okače svoju zajednicu. Najbliže do svog imena neka stave svoju najbližu zajednicu (lokalnu).

- Zatim, dajte učenicima klupko i kažite im da iseku klupko i da ga povežu između svog imena i zajednica, tako da stvore mrežu.

- Neka učenici pogledaju rad drugih da vide da li postoje druge zajednice kojima pripadaju. Ako je moguće, neka svoja imena povežu sa tom zajednicom koristeći klupko.

SAVETI ZA NASTAVNIKE

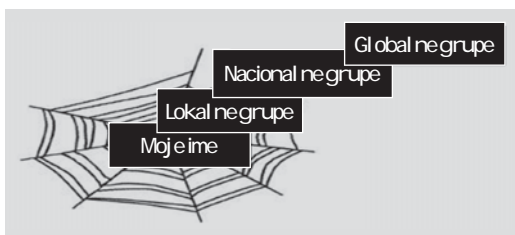
Propratne aktivnosti

- Neka učenici smisle igru uloga u situaciji u kojoj je neko isključen. Neka učenici to odglume i kao razred, neka razmisle o stvarima koje mogu da urade ili kažu ako vide da je neko zapostavljen/isključen od druge osobe/grupe. Kakva bi bila reakcija na tako nešto?

- Da bi nastavili poste aktivnosti mreže zajednice, učenici bi mogli da koriste stvarne slike iz svoje zajednice. Mogli bi da dobiju zadatak da prošetaju u zajednici i da zabeleže različite grupe, a da zatim o tome obaveste razred.

- Neka učenici održe izlaganje o tome kojoj zajednici/grupi pripadaju tako što će se usredsrediti na sledeće ideje:

- Kako se zove grupa?
- Svrha te grupe (zašto postoji)
- Verovanja te grupe
- Pravila grupe
- Da li je članstvo dobrovoljno ili obavezno?
- Da li mislite da takva vrsta grupe postoji u drugim delovima sveta? Ako je tako, zašto?

Ispitivanje

Razgovarajte o tome kako su ljudi deo mnogih različitih zajednica ili grupa. Pomognite učenicima da shvate da ljudi mogu biti deo grupe na lokalnom nivou/nacionalnom nivou i na globalnom nivou. Naglasite činjenicu da su ljudi deo mnogih različitih grupa i da često imaju sličnosti sa ljudima koje ne poznaju.

Pomognite učenicima da se prisete toga kako učenik u drugom delu sveta može biti sličan njima i različit. Kojoj vrsti grupa mogu pripadati? Kako bi vaša zajednica bila ista kao i zajednica koja je daleko od vas?

Korišćena terminologija

KULTURA: sistem verovanja, vrednosti i pretpostavki o životu koje su zajedničke za grupu ljudi i koje određuju njihovo ponašanje. U kulturu se ubrajaju običaji, jezik i materijalni spomenici koji se prenose sa generacije na generaciju i retko uz direktnu instrukciju

TRADICIJE: Verovanja ili običaji koji su zajednički za više generacija.

ZAJEDNICA: Grupa ljudi koja ima zajedničke interese, verovanja i/ili kulturno poreklo.

VEROVANJA: Ideje i gledišta koje se doživljavaju kao istina.

PONAŠANJA: Vidljivo delovanje.

ARTEFAKTI/MATERIJALNI OSTACI: Ostaci materijalne kulture čoveka.

INTERKULTURNO: Različite kulture odnosi se, uključuje ili predstavlja različite kulture.

INTERKULTURALIZAM: Razmena između kulturnih grupa u jednom društvu; deljenje i učenje o različitim kulturama sa ciljem promovisanja razumevanja, jednakosti, harmonije i pravde u raznolikom društvu

MULTUKULTURALIZAM: Poštovanje, prihvatanje ili promovisanje više kultura na jednom mestu, gledište u kome

različite kulture u jednom društvu zaslužuju isto poštovanje.

NASLEĐE: Nešto što se prenosi od prethodnih generacija.

KULTURNA BAŠTINA: Nasleđe sastavljeno od materijalnih artefakata i nematerijalnih elemenata grupe ljudi ili društva, nasleđeni od prethodnih generacija, negovani danas i sačuvani za dobrobit budućih generacija.

MATERIJALNO KULTURNO

NASLEĐE: Pokretno ili nepokretno dobro od velikog značaja za kulturnu baštinu svih ljudi, kao što su objekti, spomenici, predeli, knjige, umetnička dela i materijalni ostaci.

NEMATERIJALNO KULTURNO

NASLEĐE: Prakse, prikazi, izrazi, znanja i veštine (uključujući instrumente, predmete, materijalne ostatke, kulturne prostore) koje zajednice, grupe i, u pojedinim slučajevima pojedinci, prepoznaju kao deo svog kulturnog nasleđa.

PREDEO: Određeno područje, onako kako ga ljudi vide i dožive, čije je karakter rezultat delovanja prirodnih faktora (karakteristični delovi planina, reka, dolina itd.)

KULTURNI PREDEO: Određeno područje, onako kako ga ljudi vide i dožive, čije je karakter

rezultat uzajamnog delovanja prirodnih i ljudskih faktora (kultivisano zemljište, parkovi, pećinski ukrasi itd.)

RAZNOLIKOST: Kada se ima ili se nešto sastoji od različitih elemenata; raznovrsnost.

KULTURNA RAZNOLIKOST: Zemlja u kojoj više kultura živi zajedno u harmoniji, grupa ili predeo sa ljudima različitih kultura i porekla.

ANTROPOLOGIJA: Nauka o poreklu, ponašanju, fizičkom, socijalnom i kulturnom razvoju čovečanstva.

ANTROPOLOG: Naučni radnik u oblasti antropologije.

ARHEOLOGIJA: Sistematsko istraživanje o ljudskoj prošlosti i kulturi kroz otkrivanje i istraživanje ostataka materijalnih dokaza, kao što su grobovi, objekti, alati, grnčarija i dr.

ARHEOLOG: Antropolog koji izučava praiistorijskog čoveka i njegovu kulturu.

OČUVANJE: Proces zaštite; ili čuvanje; stanje kad je nešto sačuvano ili zaštićeno od povreda, uništenja ili rušenja; obezbeđenje; sigurnost; npr. očuvanje života, voća, igre itd; dobro očuvana slika.

OČUVANJE KULTURNOG NASLEĐA: Aktivnosti društvenih činitelaca u cilju očuvanja kulturnog nasleđa.

RESTAURACIJA: Povratak na pređašnju poziciju, nivo itd; obnova izgubljenog, oštećenog i dr; vraćanje na pređašnje, normalno ili nenarušeno stanje.

RESTAURACIJA KULTURNOG

NASLEĐA: Mera sa ciljem obnove kulturnih celina, objekata, materijalnih ostataka itd.

ZAŠTITA: Delovanje u cilju zaštite nekoga ili nečega.

ZAŠTITA KULTURNOG NASLEĐA: Međunarodno i nacionalno delovanje u cilju zaštite kulturnog nasleđa.

RITUAL: Religiozna ili verska ceremonija koja se sastoji iz više delova, koje se izvode po određenim pravilima.

IDENTITET: Činjenica koje određena ličnost ili šta je određena stvar; karakteristike koje to određuju.

EMPATIJA: Mogućnost razumevanja, svesnost i osetljivost na emocije (kao što su fuga ili sreća) koji su doživljeni od drugih.

ODNOS/STANOVIŠTE: Odrđeni način razmišljanja ili osećanja,

koji je tipičan za ponašanje jedne osobe.

STEREOTIPI: Opšte prihvaćeno, nepromenljivo i uprošćeno viđenje ili stav o određenom tipu osobe ili stvari; kvalifikacije koje se prepisuju grupama ljudi u odnosu na njihovu rasu, nacionalnost i seksualnu orijentaciju itd.

PREDRASUDE: Negativno mišljenje ili osećanj formirano unapred bez znanja, stava ili razloga.

DISKRIMINACIJA: Nepravedno ili štetno tretiranje različitih kategorija ljudi ili stvari, na osnovu njihove rase, godina, pola itd. Nejednako tretiranje određene grupe ljudi u odnosu na drugu grupu, zbog njene rase, boje kože, nacionalnosti, etničke ili nacionalne pripadnosti.

TOLERANCIJA: Mogućnost ili spremnost tolerisanja, posebno postojanje mišljenja ili ponašanja koja nisu nužno prihvatljiva; Sposobnost za praktikovanje, prepoznavanje i poštovanje verovanja ili praksi drugih.

POŠTOVANJE: Pozitivan osećaj za poštovanje osobe ili drugog entiteta (kao što su nacija ili vera), kao i specifična delovanja koja iskazuju to poštovanje.

PERCEPCIJE: Proces kojim ljudi prevode čulne utiske u koherentan i jednolik pogled na svet oko njih.

Dodaci

